

ΟΔΗΓΙΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ
ΓΙΑ ΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ
Α΄, Β΄ και Γ΄ ΤΑΞΕΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ 2022-2023

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ - ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
(τάξεις: Α΄, Β΄, Γ΄)

- I. ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ
- II. ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

I. ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ) ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ
ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
ΟΔΗΓΙΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

1. Παρουσίαση του μαθήματος

Το μάθημα «Γλωσσική διδασκαλία» ως κλάδος του διδακτικού αντικειμένου «Νεοελληνική Γλώσσα και Γραμματεία» διδάσκεται τρεις (3) ώρες στην Α΄ τάξη των Ημερήσιων και Εσπερινών Γυμνασίων, δύο (2) ώρες την εβδομάδα στις Β΄ και Γ΄ τάξεις των Ημερήσιων Γυμνασίων, τρεις (3) ώρες την εβδομάδα στη Β΄ τάξη των Εσπερινών Γυμνασίων και δύο (2) ώρες την εβδομάδα στην Γ΄ τάξη των Εσπερινών Γυμνασίων.

Στο εβδομαδιαίο ωρολόγιο πρόγραμμα των Γυμνασίων **να διατίθεται συνεχόμενο διδακτικό δίωρο για το μάθημα**, προκειμένου κατά τη διδασκαλία να αναπτύσσονται δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής λόγου σε όσο το δυνατόν αυθεντικές περιστάσεις επικοινωνίας και να αξιοποιούνται διδακτικές πρακτικές ομαδοσυνεργατικού τύπου.

2. Στοχοθεσία και μεθοδολογία μαθήματος

Με βάση τις σύγχρονες γλωσσοπαιδαγωγικές απόψεις το μάθημα της ΝΕΓ πρέπει να αντιμετωπίζεται κυρίως ως στοχοκεντρικό (βλ. τα ισχύοντα ΔΕΠΠΣ – ΑΠΣ http://ebooks.edu.gr/info/cps/3deppsaps_GlossasGimnasiou.pdf, αλλά και τα Προγράμματα Σπουδών /συμπληρωματικά προς τα ισχύοντα <http://ebooks.edu.gr/new/ps.php>). Οι εκπαιδευτικοί, δηλαδή, χρειάζεται να αντιλαμβάνονται τη διδασκαλία του μαθήματος όχι ως άθροισμα ενοτήτων, αλλά ως ένα σύνολο στόχων για την ενίσχυση της γλωσσικής και επικοινωνιακής ικανότητας των μαθητών/τριών, μέσω της ανάπτυξης και των τεσσάρων γλωσσικών μακροδεξιοτήτων (ανάγνωση και κατανόηση προφορικού και γραπτού λόγου) καθώς και την ανάπτυξη της κριτικής τους σκέψης. Στο γενικό αυτό πλαίσιο, οι εκπαιδευτικοί καλούνται να καλλιεργήσουν στους μαθητές και στις μαθήτριες και ειδικότερες δεξιότητες, όπως την αναγνώριση του κειμενικού είδους [σύμφωνα με τη διάκριση της σχολικής γραμματικής (σελ. 174-178) και όπως ορίζονται στα Προγράμματα Σπουδών / συμπληρωματικά προς τα ισχύοντα], την αναγνώριση των επικοινωνιακών συνθηκών των κειμένων (πομπός, μήνυμα, δέκτης κ.ά.), την κατάκτηση της δομής της ελληνικής γλώσσας, αλλά και τη λειτουργία των γραμματικοσυντακτικών δομών στα κείμενα, κ.ά., μέσω της επεξεργασίας ποικίλων και διαφορετικών κειμένων προερχόμενων όχι μόνο από το διδακτικό εγχειρίδιο, αλλά και από έγκριτες πηγές, έντυπες ή ψηφιακές, **όπως ορίζονται στα ΔΕΠΠΣ και ΑΠΣ Νεοελληνικής Γλώσσας** (ΦΕΚ/303, τ. β΄/13-03-2003, σελ. 3778-3794), αλλά και στα Προγράμματα

Σπουδών για τη Νεοελληνική Γλώσσα [συμπληρωματικά προς τα ισχύοντα (ΦΕΚ Β' 2334 / 03-10-2011, <http://ebooks.edu.gr/new/ps.php>)]

Σε αυτό το πλαίσιο, οι εκπαιδευτικοί καλούνται να μεθοδεύσουν τη διδασκαλία τους, αφού λάβουν υπόψη τα ακόλουθα:

2.1. Θεματικές ενότητες-διδακτικές ενότητες

Τα σχολικά εγχειρίδια που χρησιμοποιούνται για τη διδασκαλία του μαθήματος της Νεοελληνικής γλώσσας είναι οργανωμένα σε διδακτικές ενότητες. Σε κάθε διδακτική ενότητα αναπτύσσεται ένα θέμα που υποστηρίζουν κατ' εξοχήν τα εισαγωγικά κείμενα. Ανά ενότητα προτείνεται να διατίθεται όσο το δυνατόν περισσότερος διδακτικός χρόνος, ώστε οι μαθητές/τριες να εμβραθύνουν στην κατανόηση των κειμένων, να συνειδητοποιούν γλωσσικές λειτουργίες, να εμπλέκονται σε δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής λόγου και να παράγουν δικά τους κείμενα με τα οποία αναστοχαστικά θα αξιολογούν την εξέλιξή τους στην κατάκτηση και αφομοίωση πρακτικών γλωσσικής επικοινωνίας.

Μέσα απ' αυτό το πρίσμα ο σχεδιασμός της διδασκαλίας δε χρειάζεται να ακολουθεί τη γραμμική διάταξη του σχολικού εγχειριδίου, αλλά είναι στη διακριτική ευχέρεια των εκπαιδευτικών, σε συνεργασία μεταξύ τους, να κάνουν επιλογές ως προς τη θεματική των διδακτικών ενοτήτων με βάση τα ενδιαφέροντα των μαθητών και των μαθητριών. Ως εκ τούτου, από το σχολικό εγχειρίδιο οι εκπαιδευτικοί μπορούν να επιλέξουν από τις διδακτικές ενότητες τα θέματα που θα προσπελάσουν, με όποια σειρά κρίνουν σκόπιμη, αυτοτελώς ή και σε συνδυασμό (βλ. περαιτέρω ενδεικτική αναδιάταξη ύλης ανά τάξη). Ο αριθμός των ελάχιστων διδακτικών ενοτήτων που πρέπει να διδαχθούν κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς προσδιορίζεται στις «Οδηγίες ανά τάξη» που ακολουθούν. Σε κάθε περίπτωση αυτές οι διδακτικές ενότητες θα πρέπει να είναι κοινές για όλα τα τμήματα της ίδιας τάξης, ενώ σε καθεμιά από αυτές θα διαμορφώνεται ένα συνεχές από την κατανόηση μέχρι την παραγωγή λόγου και τον αναστοχασμό-αξιολόγηση. Εξυπακούεται ότι η στοχοθεσία μπορεί να συμπληρωθεί, να εμπλουτιστεί ή να διαφοροποιηθεί ανάλογα με την επιλογή των κειμένων και τη διδακτική μεθόδευση που θα κάνουν οι εκπαιδευτικοί.

2.2. Γένη λόγου – Κειμενικά είδη¹

Στα σχολικά εγχειρίδια της Νεοελληνικής Γλώσσας και των τριών τάξεων ανθολογούνται κείμενα που κινούνται και στα τρία γένη του λόγου (περιγραφή, αφήγηση, επιχειρηματολογία) και εντάσσονται σε ποικίλα κειμενικά είδη, όπως ορίζονται στα ΔΕΠΠΣ και ΑΠΣ Νεοελληνικής Γλώσσας (ΦΕΚ/303, τ. β' /13-03-2003, σελ. 3778-3794), αλλά και στα Προγράμματα Σπουδών για τη Νεοελληνική Γλώσσα (συμπληρωματικά προς τα ισχύοντα, ΦΕΚ Β' 2334 / 03-10-2011, <http://ebooks.edu.gr/new/ps.php>, βλ. Οδηγίες Διδασκαλίας ανά τάξη). Στόχος της διδασκαλίας πρέπει να είναι η προσπέλαση μεγάλης ποικιλίας κειμένων [προφορικών/γραπτών, μονοτροπικών/πολυτροπικών, συνεχών/ασυνεχών – για την ορολογία βλ. τη διάκριση της σχολικής γραμματικής (σελ. 174-178) και τα Προγράμματα Σπουδών για τη Νεοελληνική Γλώσσα (συμπληρωματικά προς τα ισχύοντα)] και κειμενικών ειδών και η παραγωγή όσο το δυνατόν περισσότερων κειμένων και κειμενικών ειδών εκ μέρους των μαθητών/τριών μέσα στην αίθουσα διδασκαλίας. Για την εμβάθυνση και τη συστηματική επεξεργασία των κειμένων (κατανόηση, ερμηνεία, κριτική) απαιτείται η αξιοποίηση στρατηγικών μάθησης και διδασκαλίας

¹ Σύμφωνα με τη διάκριση της σχολικής γραμματικής (σελ 174-178) και όπως ορίζονται στα Προγράμματα Σπουδών για τη Νεοελληνική Γλώσσα (συμπληρωματικά προς τα ισχύοντα).

(<http://ebooks.edu.gr/info/newps/%CE%93%CE%BB%CF%8E%CF%83%CF%83%CE%B1%20-%20%CE%9B%CE%BF%CE%B3%CE%BF%CF%84%CE%B5%CF%87%CE%BD%CE%AF%CE%B1/O%CE%B4%CE%B7%CE%B3%CF%8C%CF%82%20%CE%9D%CE%B5%CE%BF%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82%20%CE%93%CE%BB%CF%8E%CF%83%CF%83%CE%B1%CF%82%20%CE%B3%CE%B9%CE%B1%20%CE%94%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CE%93%CF%85%CE%BC%CE%BD%CE%AC%CF%83%CE%B9%CE%BF.pdf>, σ.11 και Παράρτημα).

Συνιστάται κατά τη διδασκαλία να επιλέγονται κείμενα της ίδιας θεματικής, που πραγματεύονται το θέμα από διαφορετικές οπτικές γωνίες, έτσι ώστε οι μαθητές και οι μαθήτριες να αναζητούν ομοιότητες και διαφορές και να παράγουν λόγο προφορικό και γραπτό. Άλλωστε η σύγκριση κειμένων προϋποθέτει την κατανόηση, ερμηνεία και κριτική κάθε κειμένου χωριστά, και με αυτή την έννοια αποτελεί μια σύνθετη γνωστική και γλωσσική δεξιότητα η οποία προκρίνεται για τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος.

2.3. Δραστηριότητες κατανόησης γραπτού και προφορικού λόγου

Από μεθοδολογική άποψη, η κατανόηση και επεξεργασία των κειμένων πρέπει να οδηγεί σε δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής γραπτού και προφορικού λόγου, όπως αυτές εξειδικεύονται στις Οδηγίες Διδασκαλίας ανά τάξη που ακολουθούν. Η παραγωγή λόγου εκ μέρους των μαθητών/τριών πρέπει να συνοδεύεται από διδακτικές ενέργειες εξοικειώσής τους με διαδικασίες αυτοαξιολόγησης και ετεροαξιολόγησης [βλ. τα ΔΕΠΠΣ και ΑΠΣ Νεοελληνικής Γλώσσας (ΦΕΚ/303, τ. β'/13-03-2003, σελ. 3778-3794), τα Προγράμματα Σπουδών για τη Νεοελληνική Γλώσσα (συμπληρωματικά προς τα Ισχύοντα (ΦΕΚ Β' 2334 / 03-10-2011, <http://ebooks.edu.gr/new/ps.php>) και τα Διδακτικά παραδείγματα της Α' Γυμνασίου που ακολουθούν].

Α) **Όσον αφορά την κατανόηση γραπτού και προφορικού λόγου** οι μαθητές και οι μαθήτριες πρέπει να ασκούνται στις παρακάτω δεξιότητες μέσω της υποβολής κατάλληλων ερωτήσεων, όπως:

- **Εντοπισμός πληροφορίας/πληροφοριών.** Οι μαθητές/τριες καλούνται να εντοπίζουν συγκεκριμένες πληροφορίες, όπως πρόσωπα, χώρο, χρόνο, σκηνικό, κοινωνικό πλαίσιο, περιοριζόμενοι αποκλειστικά στο κείμενο και στις πληροφορίες που περιέχονται σε αυτό.
- **Κατανόηση του επικοινωνιακού πλαισίου.** Οι μαθητές και οι μαθήτριες καλούνται να συσχετίζουν μεταξύ τους τα δεδομένα του κειμένου, ώστε α) να αναγνωρίζουν τα βασικά δομικά στοιχεία του, β) να διακρίνουν τις βασικές πληροφορίες από τις επουσιώδεις σε σχέση με τον πομπό, τον/τους δέκτη/ες και το βασικό μήνυμα του κειμένου και γ) να ορίζουν τον σκοπό για τον οποίο γράφτηκε καθώς και το κειμενικό είδος στο οποίο ανήκει.
- **Ερμηνεία κειμένου.** Οι μαθητές και οι μαθήτριες καλούνται α) να εμβαθύνουν στο κείμενο και να ερμηνεύουν τα δεδομένα με βάση το πλαίσιο τους, κοινωνικό, ιστορικό, γεωγραφικό και β) να επισημαίνουν την οργάνωση των πληροφοριών μέσα σε αυτό και να κατανοούν τη μεταξύ τους συνοχή, να διακρίνουν από το κείμενο τις προθέσεις του συγγραφέα.
- **Κριτική κατανόηση.** Οι μαθητές και οι μαθήτριες καλούνται να εξετάζουν το κείμενο με κριτική διάθεση υπό το πρίσμα εξωκειμενικών παραμέτρων, όπως είναι οι προσωπικές γνώσεις και εμπειρίες τους, για να αξιολογούν ιδέες, πράξεις και χαρακτήρες, να εντοπίζουν αντιφάσεις, προκαταλήψεις και στερεότυπα και να

συγκρίνουν τα δεδομένα του κειμένου με τα δεδομένα άλλων κειμένων. Μάλιστα ως συνέπεια της επαφής τους με το κείμενο καλούνται να εκφράζουν δικές του σκέψεις, συναισθήματα, ερμηνείες και αξιολογικές κρίσεις.

Επισημαίνεται ότι οι τύποι των παραπάνω ερωτήσεων εμπλουτίζουν το σχολικό εγχειρίδιο, όπου οι ερωτήσεις που συνοδεύουν τα κείμενα δίνουν έμφαση κυρίως στον εντοπισμό πληροφοριών και στην κριτική κατανόηση.

Β) Όσον αφορά την παραγωγή γραπτού και προφορικού λόγου συνιστάται οι μαθητές και οι μαθήτριες να έχουν την ευκαιρία στη διάρκεια της χρονιάς να δοκιμαστούν στην αφήγηση, περιγραφή και επιχειρηματολογία μέσα από την γραπτή παραγωγή κειμενικών ειδών, κοινών για όλα τα τμήματα της ίδιας τάξης, όπως είναι τα εξής: επιστολή, ημερολόγιο, πληροφοριακά κείμενα, δημοσιογραφικά κείμενα. Σε κάθε περίπτωση η παραγωγή γραπτού λόγου πρέπει να απορρέει από κείμενο που έχει δοθεί, να προϋποθέτει την κατανόησή του και να ζητά από τους μαθητές και τις μαθήτριες να αναπτύξουν ένα θέμα σε σχέση με αυτό ή να αναπτύξουν προσωπικές απόψεις παίρνοντας αφορμή από το κείμενο. Στην εκφώνηση κάθε δραστηριότητας πρέπει οπωσδήποτε να διασαφηνίζεται το κειμενικό είδος και η περίσταση επικοινωνίας στην οποία εντάσσεται το παραγόμενο κείμενο, με ιδιαίτερη αναφορά στον σκοπό για τον οποίο γράφεται, στους συντάκτες και στους αποδέκτες του. Επίσης, πρέπει να δίνονται πρόσθετες οδηγίες σχετικά με τη μορφή, το ύφος και την έκταση του παραγόμενου κειμένου, που καθορίζεται κατά προσέγγιση.

Τέλος, προτείνεται η παραγωγή γραπτού λόγου να γίνεται στο σχολείο και να συνοδεύεται από διαδικασίες ανατροφοδότησης του μαθητή και της μαθήτριας. Ο αριθμός των ελάχιστων κειμενικών ειδών, η συγγραφή των οποίων θα γίνει στην τάξη, κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς, προσδιορίζεται στις «Οδηγίες ανά τάξη» που ακολουθούν. Η ανατροφοδότηση/αυτοαξιολόγηση του μαθητή και της μαθήτριας κατά την παραγωγή γραπτών κειμένων συνεισφέρει στη βελτίωση της δεξιότητας παραγωγής γραπτού λόγου και τους βοηθά στην απόκτηση γλωσσικής επίγνωσης.

Παρατίθενται παραδειγματικά, ως ενδεικτικές δραστηριότητες παραγωγής προφορικού και γραπτού λόγου, αποδελτιωμένες από τα σχολικά εγχειρίδια των τριών τάξεων του Γυμνασίου και σύμφωνα με τους στόχους που θέτουν τα ΔΕΠΠΣ και ΑΠΣ Νεοελληνικής Γλώσσας (ΦΕΚ/303, τ. β'/13-03-2003, σελ. 3778-3794) αλλά και τις αρχές των Προγραμμάτων Σπουδών για τη Νεοελληνική Γλώσσα (συμπληρωματικών προς τα Ισχύοντα (ΦΕΚ Β' 2334 / 03-10-2011, <http://ebooks.edu.gr/new/ps.php>) :

- Διεξαγωγή οργανωμένων συζητήσεων σε επίπεδο ομάδων και ολομέλειας.
- Οργάνωση και διεξαγωγή διττών λόγων.
- Παρουσιάσεις εργασιών με χρήση ηλεκτρονικών μέσων.
- Δραματοποιημένοι διάλογοι – Δραματοποιημένες περιστάσεις επικοινωνίας.
- Προσχεδιασμένος προφορικός λόγος.
- Προ-συγγραφικές δραστηριότητες (π.χ. διάγραμμα κειμένου).
- Περιληπτική απόδοση ευρύτερου κειμένου.
- Έκφραση απόψεων, σκέψεων και συναισθημάτων, σύμφωνα με οδηγίες που δίνονται στους μαθητές και στις μαθήτριες σχετικά με την περίσταση επικοινωνίας, τον σκοπό και τους αποδέκτες με βάση δοσμένα κείμενα.
- Συγγραφή διαλόγου μεταξύ δύο ή τριών προσώπων με θέμα, για τον οποίο δίνονται οδηγίες στους/στις μαθητές/τριες σχετικά με την περίσταση επικοινωνίας, τον σκοπό και τα εμπλεκόμενα πρόσωπα.

- Συμπλήρωση κειμένου σε κενά πλαίσια διαλόγου δοσμένης εικονογραφημένης ιστορίας.
- Απόδοση σε συνεχή λόγο ιστορίας που αναπαριστάται σε σειρά εικόνων σε συνάφεια με κείμενο.
- Σύνταξη επιστολής σε οικείο ή επίσημο ύφος, για την οποία δίνονται οδηγίες στους/στις μαθητές/τριες σχετικά με την περίσταση επικοινωνίας, τον σκοπό και τους αποδέκτες.
- Σύνταξη άρθρου (εφημερίδας, περιοδικού και διαδικτύου) με συγκεκριμένο θέμα, σκοπό, αποδέκτες και πλαίσιο επικοινωνίας.
- Σύνταξη κειμένου σε μορφή συνέντευξης, η οποία στοιχειοθετείται με βάση δοσμένο κείμενο και με συγκεκριμένο θέμα.
- Σύνταξη ενημερωτικού φυλλαδίου, το οποίο αξιοποιεί στοιχεία συνεχών ή/και μη συνεχών κειμένων, με συγκεκριμένο θέμα, σκοπό και αποδέκτη.
- Σύνταξη διαφημιστικού κειμένου για την προώθηση προϊόντος ή υπηρεσίας σε συνάφεια με αρχικό κείμενο με συγκεκριμένο πλαίσιο αναφοράς (αποδέκτες, μέσο επικοινωνίας κτλ.).
- Διατύπωση και αιτιολόγηση επιχειρημάτων σε θέμα που προκαλεί αντιπαράθεση
- Συμπλήρωση κειμένου που έχει δοθεί με νέα επιχειρήματα.
- Συμπλήρωση προλόγου ή epilόγου που έχουν παραλειφθεί από κάποιο κείμενο.
- Θεώρηση ενός γεγονότος ή μίας άποψης, η οποία αναφέρεται σε κάποιο κείμενο, από διαφορετική οπτική γωνία.
- Σύνταξη ομιλίας με θέμα που σχετίζεται με το κείμενο που δόθηκε προς κατανόηση, για την οποία δίνονται οδηγίες στους μαθητές και στις μαθήτριες σχετικά με την περίσταση επικοινωνίας, τον σκοπό και τους αποδέκτες.
- Σύνταξη ταξιδιωτικής εντύπωσης για έναν τόπο.

2.4. Διδασκαλία γραμματικών φαινομένων

Όσον αφορά τον προγραμματισμό της διδασκαλίας της γραμματικής της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, χρήσιμο είναι οι εκπαιδευτικοί στην αρχή της χρονιάς να διερευνήσουν τον βαθμό επικοινωνιακής ετοιμότητας των μαθητών και των μαθητριών σε συνάρτηση με το επίπεδο των γνώσεων τους για τη γλώσσα. Παράλληλα, οι εκπαιδευτικοί πρέπει να διδάσκουν τα γραμματικοσυντακτικά φαινόμενα ενταγμένα στο πλαίσιο των κειμένων και να αναδεικνύουν κατά τη διδασκαλία τον λειτουργικό χαρακτήρα τους (βλ. παράδειγμα 3 για την Α΄ τάξη του Γυμνασίου). Η διδασκαλία των γραμματικοσυντακτικών φαινομένων πρέπει να διατρέχει όλη την ύλη, ανεξάρτητα από τη διδακτική ενότητα στην οποία περιλαμβάνονται και διδάσκονται αναλυτικά στο διδακτικό εγχειρίδιο. Στη λογική αυτή η εστίαση κατά τη διδασκαλία αφορά την κατάκτηση και τη χρήση γραμματικών και συντακτικών δομών και όχι την απομνημόνευση μεταγλωσσικών όρων. Επίσης, ορισμένες γραμματικές δομές που έχουν ήδη κατακτηθεί, όπως η συμφωνία ουσιαστικού επιθέτου για ορισμένες κατηγορίες επιθέτων δε χρειάζεται να διδαχθούν στους φυσικούς ομιλητές της ελληνικής γλώσσας, για λόγους οικονομίας. Αντίθετα, απαιτείται να δοθεί έμφαση σε γραμματικές δομές και κατηγορίες που είναι ανοίκειες, όπως είναι οι κατηγορίες λόγιων επιθέτων λ.χ. τα τριγενή και δικατάληκτα επίθετα και η συμφωνία τους με τα ουσιαστικά.

2.5. Λεξιλόγιο

Η διδασκαλία του λεξιλογίου (αναζήτηση συνωνύμων – αντωνύμων) εντάσσεται σε πλαίσιο συμφραζομένων και δεν εξετάζεται ούτε αξιολογείται αυτόνομα (βλ. διδακτικό παράδειγμα

2 για την Α΄ τάξη του Γυμνασίου) και επανέρχεται σε όλα τα κείμενα που διδάσκονται στη διάρκεια του έτους. Με τον τρόπο αυτό, η διδασκαλία συνάδει με τις σύγχρονες αρχές της διδακτικής των γλωσσών και οδηγεί στην εξοικονόμηση χρόνου (π.χ. δεν απαιτείται αυτόνομη διδασκαλία του λεξιλογίου στον συνταγματικό και παραδειγματικό άξονα, Εν. 9^η -Α΄ Γυμνασίου). Κάθε πρόσθετο υλικό που δίνεται πρέπει να διέπεται από την ίδια λογική.

3. Διδακτικό υλικό

Για τη διδασκαλία του μαθήματος χρησιμοποιούνται (στην έντυπη ή/και στην ηλεκτρονική μορφή τους) τα εγχειρίδια «Νεοελληνική Γλώσσα, Βιβλίο Μαθητή και Τετράδιο Εργασιών Α΄, Β΄ & Γ΄ τάξεων Γυμνασίου» καθώς και τα βιβλία αναφοράς «Γραμματική της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Α΄, Β΄, Γ΄ Γυμνασίου» και το «Ερμηνευτικό Λεξικό της Νέας Ελληνικής, Α΄, Β΄, Γ΄ Γυμνασίου».

Ωστόσο, οι εκπαιδευτικοί έχουν τη δυνατότητα να εμπλουτίζουν το υλικό των σχολικών εγχειριδίων με κείμενα και δραστηριότητες που ανταποκρίνονται στις γνωστικές ανάγκες και στα ενδιαφέροντα των μαθητών και των μαθητριών, από έγκριτες πηγές, έντυπες ή / και ηλεκτρονικές, σύμφωνα με τους στόχους που θέτουν τα ΔΕΠΠΣ και ΑΠΣ Νεοελληνικής Γλώσσας (ΦΕΚ/303, τ. β΄/13-03-2003, σελ. 3778-3794), αλλά και τις αρχές των Προγραμμάτων Σπουδών για τη Νεοελληνική Γλώσσα [συμπληρωματικών προς τα ισχύοντα (ΦΕΚ Β΄ 2334 / 03-10-2011, <http://ebooks.edu.gr/new/ps.php>)].

Για τη γλωσσική ενίσχυση δίγλωσσων μαθητών, που είναι πιθανόν να συμφοιτούν με φυσικούς ομιλητές της ελληνικής, μπορεί να χρησιμοποιηθεί ο «Οδηγός για τη Δεύτερη Γλώσσα» των ΠΣ που λειτουργούν συμπληρωματικά προς τα ισχύοντα (σ. 147- 180)].

Θα πρέπει να τονιστεί ότι η αξιοποίηση των βιβλίων αναφοράς (Γραμματικής, Λεξικού) αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Για τον λόγο αυτό, συνιστάται η σαφής διδασκαλία του τρόπου χρήσης τους στους/στις μαθητές/τριες και η συνεχής αξιοποίησή τους καθ΄ όλη τη διάρκεια του έτους, χωρίς να χρειάζεται να αφιερωθεί ιδιαίτερος χρόνος για τη χρήση λεξικών, όπως παρουσιάζεται σε συγκεκριμένες διδακτικές ενότητες των σχολικών βιβλίων. Επισημαίνεται ότι συμπληρωματικά με τη Γραμματική για την Α΄ Β΄ και Γ΄ Γυμνασίου των Σ. Χατζησαββίδη – Α. Χατζησαββίδου , ΑΘΗΝΑ, ΟΔΕΒ, 2011) μπορεί να αξιοποιηθεί, ειδικά για την Α΄ Γυμνασίου, και η Γραμματική της Ε΄ και ΣΤ΄ Δημοτικού της Ε. Φιλιππάκη – Warburton. . Για λεξικά, μπορεί να αξιοποιηθεί και το Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/search.html του Μανόλη Τριανταφυλλίδη της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα.

Ενδεικτικοί διαδικτυακοί πόροι για διδακτική αξιοποίηση

- Πρωτέας: Εκπαιδευτικά σενάρια για τα γλωσσικά μαθήματα. <http://proteas.greek-language.gr/>
- Η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα. <http://www.greek-language.gr/greekLang/index.html>
- Ψηφίδες για την Ελληνική Γλώσσα και τη Γλωσσική Εκπαίδευση. <http://www.greek-language.gr/digitalResources/index.html>
- ΦΩΤΟΔΕΝΤΡΟ. Εθνικός συσσωρευτής εκπαιδευτικού περιεχομένου. <http://photodentro.edu.gr/aggregator/>
- Πλατφόρμα «Αίσωπος» - Ψηφιακά Διδακτικά Σενάρια. <http://aesop.iep.edu.gr/>

- Συνήγορος του παιδιού <https://www.synigoros.gr/paidi/>
- Εθνική Πινακοθήκη <http://www.nationalgallery.gr/site/content.php>
- Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση. <http://www.theatroedu.gr/>
- Εθνικό Κέντρο Έρευνας και Διάσωσης Σχολικού Υλικού. <http://www.ekedisy.gr/>
- Αρχαίο Θέατρο στον κύκλο του χρόνου. <http://ancienttheater.culture.gr/el/>
- European School Radio-Το πρώτο μαθητικό ραδιόφωνο.
<http://europeanschoolradio.eu/>
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου
<http://www.pi.ac.cy/pi/index.php?lang=el>

Ακολουθούν περαιτέρω Οδηγίες διδασκαλίας ανά τάξη και Παράρτημα με συγκεκριμένο διδακτικό παράδειγμα εφαρμογής και πρόσθετες πληροφορίες.

Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Για τη διδασκαλία του μαθήματος χρησιμοποιούνται:

- Νεοελληνική Γλώσσα Α΄ Γυμνασίου, Βιβλίο Μαθητή (διαδραστικά βιβλία).
- Τετράδιο Εργασιών Α΄, Β΄ & Γ΄ τάξεων Γυμνασίου, τα οποία αντιμετωπίζονται με τις ίδιες διδακτικές αρχές που αναφέρονται στο εισαγωγικό κείμενο.
- Κείμενα από έγκριτες πηγές, έντυπες ή / και ηλεκτρονικές, καθώς και κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό για την ανάπτυξη γνωστικών και γλωσσικών δεξιοτήτων εκ μέρους των μαθητών/τριών (βλ. ενδεικτικοί διαδικτυακοί πόροι για διδακτική αξιοποίηση).
- Γραμματική της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Α΄, Β΄, Γ΄ Γυμνασίου των Σ. Χατζησαββίδη – Α. Χατζησαββίδου.
- Ερμηνευτικό Λεξικό της Νέας Ελληνικής, Α΄, Β΄, Γ΄ Γυμνασίου των Μ. Γαβριηλίδου, Π. Λαμπροπούλου, Κ. Αγγελάκου.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ

Λόγω της ιδιαιτερότητας που παρουσιάζει η Α΄ Γυμνασίου ως τάξη μετάβασης από τη μια βαθμίδα εκπαίδευσης στην άλλη επιβάλλει τη διεύρυνση της στοχοθεσίας του γλωσσικού μαθήματος και με παιδαγωγικούς, κοινωνικούς και συναισθηματικούς στόχους. Έτσι, στο γλωσσικό μάθημα ενσωματώνονται αρχές της βιωματικής μάθησης με τις οποίες υποστηρίζονται οι μαθητές και οι μαθήτριες σε αυτή τη φάση της προσαρμογής στο νέο περιβάλλον.

Για τον λόγο αυτό στη γλωσσική διδασκαλία μεθοδεύεται η εργασία των πρώτων/ αρχικών διδακτικών ωρών στη λογική ενός project. Ενδεικτικό θέμα του project: «Γνωρίζομαι με τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριες μου, μιλώ για το παλιό και καινούργιο σχολείο μου ή/και μιλώ για τις αγαπημένες μου δραστηριότητες», που επιλέγεται ως οικείο, προσιτό, ευχάριστο, σχετικό με τις εμπειρίες των μαθητών και των μαθητριών και κατάλληλο για παραγωγή λόγου από όλους ανεξαρτήτως του πολιτισμικού τους κεφαλαίου. Παράλληλα, το θέμα αυτό καλύπτει πραγματικές ανάγκες τους τη δεδομένη χρονική στιγμή.

Η διαφοροποίηση της διδακτικής μεθοδολογίας (βλ. παράδειγμα 1 στο Παράρτημα) ενδεχομένως να δίνει στον/στη μαθητή/τρια την εντύπωση συμμετοχής σε δραστηριότητες που εντάσσονται σε ένα όχι και τόσο αυστηρό διδακτικό πλαίσιο, όμως αυτές υπηρετούν, με απόλυτη συνέπεια γλωσσικούς και κοινωνικούς στόχους. Η εργασία σε project πάνω σε ένα οικείο και επίκαιρο θέμα α) διασφαλίζει ότι όλοι παρακολουθούν και συμμετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία, β) δημιουργεί ευχάριστο κλίμα στην τάξη, γ) είναι ευέλικτη και προσαρμόζεται στις ανάγκες των παιδιών και δ) βοηθά στην ανάπτυξη κοινωνικών σχέσεων. Τα τέσσερα αυτά σημεία προτείνονται στον/στην εκπαιδευτικό ως μέσα πρόληψης και αντιμετώπισης των δυσκολιών προσαρμογής που αντιμετωπίζουν οι μαθητές και οι μαθήτριες και ως ένας τρόπος, πιο συστηματικός και αποτελεσματικός, για την ένταξή τους στο νέο εκπαιδευτικό περιβάλλον.

Εντέλει, η στοχοθεσία του γλωσσικού μαθήματος, για τις εισαγωγικές ενότητες διευρύνεται για να συμπεριλάβει και τη δημιουργία προϋποθέσεων για:

- Γνωριμία, κοινωνικοποίηση και ομαδική εργασία στη σχολική τάξη
- Έκφραση των εμπειριών και συναισθημάτων των παιδιών

Το περιεχόμενο του σχολικού εγχειριδίου της Α΄ Γυμνασίου θα διδαχθεί, όχι με γραμμικό τρόπο, αλλά με αναδιάταξη ορισμένων ενοτήτων και ενσωμάτωση δεξιοτήτων και γραμματικοσυντακτικών φαινομένων καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, επιλογές οι οποίες υπαγορεύονται από τα εξής:

- την αναγκαιότητα για απαλλαγή από τη συσσώρευση της διδακτέας ύλης, και την αξιοποίηση του διδακτικού χρόνου για περισσότερες δραστηριότητες των μαθητών και μαθητριών στο σχολείο.
- την αναγκαιότητα ενίσχυσης της επικοινωνιακής, γλωσσικής και κριτικής ικανότητάς τους, μέσω της εμβάθυνσης στους προβλεπόμενους για τη διδασκαλία τύπους κειμένων, αλλά και την κατανόηση και παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΗΣ Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Με βάση τις σύγχρονες γλωσσοπαιδαγωγικές απόψεις, η διδασκαλία του περιεχομένου του γλωσσικού μαθήματος με στοχοκεντρική οπτική και με μη γραμμικό τρόπο (βλ. εισαγωγικό κείμενο) απαλλάσσει τον εκπαιδευτικό από την παρακολούθηση μιας, συνήθως, ογκώδους διδακτικής ύλης και μετατρέπει το διδακτικό υλικό σε εργαλείο επίτευξης συγκεκριμένων μαθησιακών στόχων. Το περιεχόμενο του σχολικού εγχειριδίου της Α΄ Γυμνασίου από μια στοχοκεντρική οπτική αποτυπώνεται αδρομερώς στον παρακάτω πίνακα:

Θεματικοί άξονες: Σχολείο, Φύση Υγεία και Διατροφή, Θέατρο/ κινηματογράφος, Δραστηριότητες, Ο κόσμος μέσα από την οθόνη/ εικόνα, Αθλητισμός, Γνώση, Τόπος και πολιτισμός

Γένη λόγου – Κειμενικά Είδη: Περιγραφή, Αφήγηση, Επιχειρηματολογία, Πολυτροπικά κείμενα

Δεξιότητες: Κατανόηση προφορικού λόγου, Κατανόηση γραπτού λόγου, Παραγωγή προφορικού λόγου, Παραγωγή γραπτού λόγου, Παράγραφος, Περίληψη

Γραμματικά- συντακτικά φαινόμενα: Προτάσεις, Ονοματική φράση – Επιθετικός προσδιορισμός, Κλίση ουσιαστικών – επιθέτων, Ρήμα, Οι πτώσεις και οι λειτουργίες τους, Οριστικό και αόριστο άρθρο, Παρατακτική και υποτακτική σύνδεση, Ασύνδετο σχήμα.

Σύμφωνα με την οπτική αυτή, ο/η εκπαιδευτικός δε χρειάζεται να αντιμετωπίζει τη διδακτέα ύλη ως άθροισμα σελίδων, αλλά ως σύνολο στόχων που χρειάζεται να καλυφθούν στη διάρκεια του σχολικού έτους. Μέσω από αυτό το πρίσμα ο σχεδιασμός της διδασκαλίας, είναι στη διακριτική ευχέρεια των εκπαιδευτικών, σε συνεργασία μεταξύ τους, να κάνουν επιλογές ως προς τη θεματική των διδακτικών ενοτήτων με βάση τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών. Ως εκ τούτου, από το σχολικό εγχειρίδιο οι εκπαιδευτικοί μπορούν να επιλέξουν από τις διδακτικές ενότητες τα θέματα που θα προσπελάσουν, με όποια σειρά κρίνουν σκόπιμη, αυτοτελώς ή και σε συνδυασμό (βλ. περαιτέρω ενδεικτική αναδιάταξη της ύλης), πάντοτε κοινά για όλα τα τμήματα της ίδιας τάξης.

Δεξιότητες – Δραστηριότητες :

Επισημαίνεται ότι οι δεξιότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικών και γραπτών περιγραφικών, αφηγηματικών και επιχειρηματολογικών κειμένων είναι αυτές στις οποίες χρειάζεται να δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα. Ειδικότερα:

- ✓ Για την κατανόηση προφορικών κειμένων συνιστάται η αξιοποίηση οπτικοακουστικού υλικού σύντομης διάρκειας, προερχόμενου από έγκριτες πηγές, που θα συνοδεύεται από ανάλογα φύλλα εργασίας. Εξίσου, ωστόσο, σημαντική είναι η ανάπτυξη της ικανότητας των μαθητών/τριών για ακρόαση του παραγόμενου λόγου του εκπαιδευτικού και των μαθητών/τριών στη σχολική τάξη.
- ✓ Για την παραγωγή προφορικών κειμένων προτείνονται ενδεικτικές δραστηριότητες προσχεδιασμένου και απροσχεδίαστου προφορικού λόγου (δραματοποιήσεις, παιχνίδια ρόλων, κ.ά. Αναλυτικότερα, βλ. τα συμπληρωματικά προς τα ισχύοντα ΠΣ <http://ebooks.edu.gr/info/newps/Γλώσσα-Λογοτεχνία.pdf>.
- ✓ Για την κατανόηση γραπτών κειμένων η προσέγγιση συνιστάται να ακολουθεί την κλίμακα: κατανόηση, ερμηνεία, κριτική, με ταυτόχρονη εστίαση στη μορφή των κειμένων, την πηγή από την οποία προέρχονται, το είδος του κειμένου κ.ά. με αξιοποίηση ποικίλων τύπων ερωτήσεων (κλειστού, ανοιχτού τύπου, κ.ά.)

Ενδεικτικές δραστηριότητες για κατανόηση και παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου πέραν αυτών που περιλαμβάνονται στο σχολικό βιβλίο και που μπορούν να αξιοποιηθούν κατά τη διδασκαλία: Αφηγήσεις ή περιγραφές συμβάντων, ιστορικών γεγονότων, σύγκριση προφορικών ή / και γραπτών κειμένων, μετατροπή προφορικού λόγου σε γραπτό, ανάγνωση του προλόγου ενός κειμένου ή της αρχής μιας ιστορίας και πρόβλεψη της συνέχειας με αξιοποίηση στοιχείων, όπως είναι οι εικόνες, ο τίτλος, κ.ά., σύγκριση συνεχών / ασυνεχών κειμένων, σύγκριση διαφορετικών περιγραφικών, αφηγηματικών / επιχειρηματολογικών κειμένων για αναζήτηση ομοιοτήτων και διαφορών σε σχέση με την πηγή προέλευσης των κειμένων, το είδος τους, τον σκοπό για τον οποίο γράφτηκαν, αναζήτηση σημασίας λέξεων σε ένα κείμενο με αξιοποίηση του συμφραστικού πλαισίου κ.ά.

Τα γραπτά κείμενα που παράγονται από τους μαθητές και τις μαθήτριες στη σχολική τάξη συνιστάται να είναι 7-8 κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους, να είναι ενταγμένα σε επικοινωνιακό πλαίσιο, να ορίζεται η έκτασή τους (αριθμός λέξεων) και να γίνεται συστηματική διόρθωσή τους στην τάξη. Οι εργασίες που δίνονται για το σπίτι χρειάζεται να είναι συχνές και να βασίζονται στα θέματα και τις δραστηριότητες που προηγήθηκαν.

Γραμματικά - συντακτικά φαινόμενα

Τα γραμματικοσυντακτικά φαινόμενα και η εστίαση της διδασκαλίας στην ανάπτυξη δεξιοτήτων δεν περιορίζονται μόνο στις αντίστοιχες ενότητες του σχολικού εγχειριδίου, αλλά διαπερνούν το σύνολο της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Έτσι, π.χ. η γραφή περίληψης και παραγράφων, η διδασκαλία της στίξης, του παρατακτικού και υποτακτικού λόγου κ.ά., μπορούν να επαναλαμβάνονται και να υπενθυμίζονται στο πλαίσιο των εξεταζόμενων κειμένων, με οποιαδήποτε διδακτική πρόταση εκτιμά ο/η εκπαιδευτικός ότι είναι πρόσφορη παιδαγωγικά, αποτελεσματική ως προς την αξιοποίηση του διδακτικού χρόνου και συμβατή με τις ανάγκες των μαθητών και των μαθητριών του.

Επισημαίνεται ότι όλα τα γραμματικά – συντακτικά φαινόμενα διδάσκονται, ανεξαρτήτως των ενοτήτων που επιλέγονται από τους εκπαιδευτικούς. Για παράδειγμα, αν δεν επιλεγεί η 9η ενότητα, ο παραδειγματικός άξονας θα διδαχθεί μαζί με το λεξιλόγιο όλη τη χρονιά. Αντίστοιχα, εάν δεν επιλεγεί η 10^η ενότητα, η υποτακτική και παρατακτική σύνδεση των προτάσεων θα ενταχθούν στην 8^η ενότητα.

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Ενδεικτική διαχείριση του διδακτικού χρόνου με βάση την αξιοποίηση των παραπάνω προτάσεων: 75 ώρες κατά προσέγγιση

Ενδεικτικός διδακτικός χρόνος διδασκαλίας των συνδιδασκόμενων ενοτήτων συνολικά: 12-15 ώρες

1^η ΕΝΟΤΗΤΑ – 2^η ΕΝΟΤΗΤΑ

Οι πρώτες μέρες σε ένα νέο σχολείο / Επικοινωνία στο σχολείο

Οι ενότητες αυτές συνδιδάσκονται (μπορεί να αξιοποιηθεί και η 6^η ενότητα)

Αξιοποιούνται, λοιπόν, και συνδιδάσκονται οι θεματικές της 1^{ης} (Οι πρώτες μέρες σε ένα νέο σχολείο,) της 2^{ης} (Επικοινωνία στο σχολείο) και ενδεχομένως και της 6^{ης} ενότητας (Δημιουργικές δραστηριότητες στη ζωή μου). Επαναλαμβάνεται πως οι παραπάνω θεματικές με τις οποίες ξεκινά η γλωσσική διδασκαλία προσφέρονται για γνωριμία των μαθητών/τριών και κατάθεση εμπειριών στη μεταβατική αυτή φάση της σχολικής τους ζωής, έχουν στόχο την ομαλή προσαρμογή των μαθητών/τριών στο νέο περιβάλλον και χρησιμοποιούνται ως αφορμή και για κατανόηση και παραγωγή προφορικών και γραπτών κειμένων. Η συνδιδασκαλία των θεματικών γίνεται σε μορφή project, ενώ προβλέπεται χρόνος για γραφή κειμένων στη σχολική τάξη και παρουσίαση εργασιών των μαθητών/τριών.

(Αναλυτικότερα,

βλ.

<http://ebooks.edu.gr/info/newps/%CE%A3%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CE%9A%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CE%96%CF%89%CE%AE/%CE%9F%CE%B4%CE%B7%CE%B3%CF%8C%CF%82%20%CE%A3%CE%9A%CE%96%20%CE%B3%CE%B9%CE%B1%20%CE%94%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%BF%CE%B2%CE%AC%CE%B8%CE%BC%CE%B9%CE%B1%20%CE%95%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7.pdf>), διδακτικό παράδειγμα 1 για την Α' τάξη του Γυμνασίου, καθώς και <http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=370>, <http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=1213>, <http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=1371> <http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=1372>).

Για την εξοικείωση των μαθητών και των μαθητριών με τα χαρακτηριστικά των περιγραφικών, αφηγηματικών και επιχειρηματολογικών κειμένων, τα δομικά στοιχεία της παραγράφου, καθώς και για τη διδασκαλία των γραμματικοσυντακτικών φαινομένων που εμφανίζονται στις ενότητες 1, 2, μπορούν να αξιοποιηθούν τα κείμενα των οποίων γίνεται επεξεργασία κατά τη διάρκεια του project, καθώς και τα παραγόμενα προφορικά και γραπτά κείμενα των μαθητών/τριών, χωρίς εστίαση στη μεταγλώσσα.

Επίσης, τα γραμματικοσυντακτικά φαινόμενα των ενοτήτων που συνδιδάσκονται μπορούν να ενσωματωθούν στη διδασκαλία και των άλλων ενοτήτων με τον τρόπο που περιγράφεται στο εισαγωγικό κείμενο.

3η ΕΝΟΤΗΤΑ

Ταξίδι στον κόσμο της φύσης

Η ενότητα αυτή λόγω της σπουδαιότητάς της δε διδάσκεται αυτόνομα, αλλά ενσωματώνεται στη διδασκαλία όλων των ενότητων. Εντοπίζονται αρχικά τα τυπικά δομικά χαρακτηριστικά της περιγραφής, αφήγησης και επιχειρηματολογίας, με κειμενοκεντρικό τρόπο με οποιοδήποτε κείμενο ενδείκνυται (π.χ. αφηγήσεις από τους μαθητές και τις μαθήτριες των εισαγωγικών ενότητων), όπου η διδασκαλία επανέρχεται σπειροειδώς και ενισχύεται από την κατανόηση και παραγωγή αντίστοιχων κειμένων σε όλες τις διδακτικές ενότητες που ακολουθούν (βλ. παράρτημα).

4^η ΕΝΟΤΗΤΑ

Φροντίζω για τη διατροφή και την υγεία μου

Μπορεί να συνεξεταστεί με την 8^η ενότητα: Αθλητισμός και Ολυμπιακοί Αγώνες

Παρακολουθώ και συμμετέχω, υπό τον τίτλο: Άσκηση, διατροφή, Υγεία

Επισημαίνεται για την ενότητα αυτή ότι ορισμένες γραμματικές δομές που έχουν ήδη κατακτηθεί, - όπως για παράδειγμα η συμφωνία ουσιαστικού επιθέτου για ορισμένες κατηγορίες επιθέτων - δε χρειάζεται να διδαχθούν εκ νέου στους φυσικούς ομιλητές της ελληνικής γλώσσας, για λόγους εξοικονόμησης διδακτικού χρόνου. Αντίθετα, απαιτείται να δοθεί έμφαση σε γραμματικές δομές και κατηγορίες που είναι ανοίκειες ή παρουσιάζουν δυσκολία στην κατάκτηση και τη χρήση τους, όπως είναι οι κατηγορίες λόγιων επιθέτων και η συμφωνία τους με τα ουσιαστικά (βλ. <http://ebooks.edu.gr/info/newps/%CE%93%CE%BB%CF%8E%CF%83%CF%83%CE%B1%20-%20%CE%9B%CE%BF%CE%B3%CE%BF%CF%84%CE%B5%CF%87%CE%BD%CE%AF%CE%B1/O%CE%B4%CE%B7%CE%B3%CF%8C%CF%82%20%CE%9D%CE%B5%CE%BF%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82%20%CE%93%CE%BB%CF%8E%CF%83%CF%83%CE%B1%CF%82%20%CE%B3%CE%B9%CE%B1%20%CE%94%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CE%93%CF%85%CE%BC%CE%BD%CE%AC%CF%83%CE%B9%CE%BF.pdf> σ. 138 – 139- 140, ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 7).

5^η ΕΝΟΤΗΤΑ

Γνωρίζω το μαγικό κόσμο του θεάτρου και του κινηματογράφου

Μπορεί να συνεξετασθεί με την 7^η, 8^η και 9^η ενότητα, υπό τον τίτλο: Ελεύθερος χρόνος

6^η ΕΝΟΤΗΤΑ

Δημιουργικές δραστηριότητες στη ζωή μου

Η ενότητα αυτή μπορεί να συνδυαστεί με τη διδασκαλία της 1^{ης} και 2^{ης} ενότητας (βλ. διδακτικό παράδειγμα 1) ή να συνεξεταστεί με την 7η, 8η, 9η κάτω από τον τίτλο: Ελεύθερος χρόνος.

7^η ΕΝΟΤΗΤΑ

Ο κόσμος μέσα από την οθόνη – εικόνα

Μπορεί να συνεξετασθεί με την 5^η, 8^η, 9^η ενότητα, υπό τον τίτλο 'Ελεύθερος Χρόνος'

Η ένταξη της γραμματικής (κύριες και δευτερεύουσες προτάσεις, παρατακτική και υποτακτική σύνδεση) να γίνει στο πλαίσιο των κειμένων με διερευνητικό και λειτουργικό τρόπο (βλ. παράδειγμα 4). Για τη σχηματική απεικόνιση της λειτουργίας των προτάσεων βλ. Γραμματική της Ε' και ΣΤ' Δημοτικού της Ε. Φιλιππάκη – Warburton. Σκόπιμο κρίνεται να δοθεί και στην ενότητα αυτή έμφαση στην κατανόηση και παραγωγή προφορικών και γραπτών κειμένων.

9^η ΕΝΟΤΗΤΑ

Ανακαλύπτω τη μαγεία της γνώσης

Μπορεί να συνεξετασθεί με την 5^η και 7^η ενότητα υπό τον τίτλο: Ελεύθερος χρόνος
Από την ενότητα αυτή η διδασκαλία του παραδειγματικού άξονα δε χρειάζεται να διδαχθεί
αυτόνομα, δεδομένου ότι διαχέεται στη διδασκαλία όλων των ενοτήτων, ενώ τα
εισαγωγικά κείμενα και οι δραστηριότητες που αφορούν το βιβλίο μπορούν να
αξιοποιηθούν και στο μάθημα της Λογοτεχνίας. Επίσης, μπορούν να αξιοποιηθούν κείμενα
από τα γνωστικά αντικείμενα του ΑΠΣ, εκτός των κειμένων του σχολικού εγχειριδίου.

10^η ΕΝΟΤΗΤΑ

Γνωρίζω τον τόπο μου και τον πολιτισμό του

Μπορεί να συνεξεταστεί με την 9^η: Ανακαλύπτω τη γνώση: Ανακαλύπτω τον τόπο μου

Ο υπόλοιπος διδακτικός χρόνος μπορεί να διατεθεί:

Για την παρουσίαση εργασιών των μαθητών/τριών

Για διόρθωση των γραπτών και ανατροφοδότηση

Για βελτίωση της ορθογραφικής ικανότητας

Για εμπάθυνση, όπου ο/η εκπαιδευτικός θεωρεί ότι απαιτείται

Για διαθεματικές εργασίες

Για την κάλυψη των ιδιαίτερων αναγκών των μαθητών και των μαθητριών ανάλογα με τις
εκπαιδευτικές συνθήκες.

- Κρίνεται απαραίτητη η συνεξέταση των εισαγωγικών ενοτήτων 1 και 2.
- Η συνεξέταση των υπόλοιπων ενοτήτων είναι προαιρετική και οι εκπαιδευτικοί
μπορούν να ακολουθήσουν είτε τον ενδεικτικό προτεινόμενο συνδυασμό είτε να
ακολουθήσουν τη δική τους διδακτική διαδρομή.
- Στην περίπτωση που επιλεγεί η αυτόνομη διδασκαλία ο ενδεικτικός διδακτικός
χρόνος για κάθε ενότητα υπολογίζεται στις 10 ώρες, με τις επισημάνσεις για τη
διδασκαλία του λεξιλογίου, των γραμματικοσυντακτικών φαινομένων και των
δεξιοτήτων που προαναφέρθηκαν.
- Το σύνολο των διδακτικών ενοτήτων που θα διδαχθούν στην πρώτη τάξη είναι οκτώ
και οι ενότητες που επιλέγονται είναι κοινές για όλα τα τμήματα της Α΄ Γυμνασίου.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΙ ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΠΟΡΟΙ ΓΙΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ

- Το διαδραστικό βιβλίο μαθητή
<http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-A112/346/2302,8787/>
- Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού για Διαδρομές στην Αρχαία Ολυμπία και πολυμεσικές
αναπαραστάσεις www.ime.gr
- Ολυμπιακοί Αγώνες: Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού
<http://odysseus.culture.gr/a/1/11/ga114.html>
- Σχολικά έντυπα – Συνήγορος του παιδιού
<https://www.synigoros.gr/paidi/resources.html>
- «IME: Ψηφιακή αναπαράσταση της μάχης των Συρακουσών»:
<http://www.youtube.com/watch?v=3BpAlj-r7wo>
- http://www.greenpeace.org/greece/el/multimedia/video_page
- Βίντεο «Το νέο μουσείο Ακρόπολης»
- http://www.youtube.com/watch?v=HxUEqq_ZqVs

- Βίντεο/ σποτ «Γιατροί χωρίς σύνορα»: <http://www.youtube.com/watch?v=9-cciMOKPol>
- Διδακτικό παράδειγμα για την ενότητα 6
<http://blogs.sch.gr/3gympoli/files/2016/08/Deigmatikh-Didaskaleia.pdf>

Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Για τη διδασκαλία του μαθήματος χρησιμοποιούνται:

- Νεοελληνική Γλώσσα Β΄ Γυμνασίου, Βιβλίο Μαθητή.
- Τετράδιο Εργασιών Β΄ Γυμνασίου.
- Κείμενα από έγκριτες πηγές, έντυπες ή / και ηλεκτρονικές, καθώς και κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό για την ανάπτυξη γνωστικών και γλωσσικών δεξιοτήτων εκ μέρους των μαθητών/τριών (βλ. ενδεικτικοί διαδικτυακοί πόροι για διδακτική αξιοποίηση).
- Γραμματική της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Α΄, Β΄, Γ΄ Γυμνασίου των Σ. Χατζησαββίδη – Α. Χατζησαββίδου.
- Ερμηνευτικό Λεξικό της Νέας Ελληνικής, Α΄, Β΄, Γ΄ Γυμνασίου των Μ. Γαβριηλίδου, Π. Λαμπροπούλου, Κ. Αγγελάκου.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ

Για την περιγραφή και τη στοχοθεσία του μαθήματος οι εκπαιδευτικοί μπορούν να συμβουλευτούν την περιγραφή και τη στοχοθεσία των επιμέρους ενοτήτων του σχολικού εγχειριδίου στο <http://ebooks.edu.gr/new/tautotita.php?course=DSGYM-B110> και την περιγραφή, τη στοχοθεσία και τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα των «Συμπληρωματικών προς τα ισχύοντα Προγράμματα Σπουδών» στο <http://ebooks.edu.gr/new/ps.php>.

Στο πλαίσιο αυτό, η διδασκαλία του μαθήματος θεωρείται όχι ως άθροισμα ενοτήτων αλλά ως ένα σύνολο στόχων για την ενίσχυση της γλωσσικής και επικοινωνιακής ικανότητας των μαθητών/τριών, μέσω της ανάπτυξης και των τεσσάρων γλωσσικών μακροδεξιοτήτων (ανάγνωση και κατανόηση προφορικού και γραπτού λόγου) καθώς και την ανάπτυξη της κριτικής τους σκέψης. Υπ' αυτό το πρίσμα είναι στη διακριτική ευχέρεια των διδασκόντων, σε συνεργασία μεταξύ τους, να ακολουθήσουν οποιαδήποτε διαδρομή στην επιλογή των διδακτικών ενοτήτων του σχολικού βιβλίου με στόχο τα παιδιά στη Β΄ τάξη να είναι σε θέση μεταξύ άλλων

- να αναγνωρίζουν τη δομή μιας παραγράφου, τις τεχνικές ανάπτυξής της και τις συνδετικές λέξεις που συνέχουν εκτενέστερα κείμενα
- να διακρίνουν τη βασική από τις δευτερεύουσες πληροφορίες σε ένα κείμενο
- να εντοπίζουν τις λέξεις-κλειδιά και να αποδίδουν με τίτλο το θέμα του κειμένου
- να απεικονίζουν διαγραμματικά τη δομή ποικίλων κειμένων
- να προχωρούν στη διαδικασία της περιλήψης ενός κειμένου με τη χρήση πλαγιότιτλων στις παραγράφους
- να συσχετίζουν τα δομικά συστατικά του κειμένου με το κειμενικό είδος και τις περιστάσεις επικοινωνίας

- να αξιολογούν την αποτελεσματικότητα των γραμματικοσυντακτικών και λεξιλογικών επιλογών τους στη διαμόρφωση του κατάλληλου επικοινωνιακά ύφους
- να αναγνωρίζουν και να αξιολογούν τα επιχειρήματα που προβάλλονται σε ένα κείμενο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΣΤΗ Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Οι θεματικοί άξονες, τα κειμενικά είδη, οι δεξιότητες και τα γραμματικοσυντακτικά φαινόμενα που διδάσκονται στη Β΄ Γυμνασίου, παρουσιάζονται αναλυτικά στο ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ (http://ebooks.edu.gr/info/cps/3deppsaps_GlossasGimnasiou.pdf) αλλά και στα «Συμπληρωματικά προς τα ισχύοντα Προγράμματα Σπουδών» (<http://ebooks.edu.gr/new/ps.php>).

Το περιεχόμενο του σχολικού εγχειριδίου της Β΄ Γυμνασίου από μια στοχοκεντρική οπτική αποτυπώνεται αδρομερώς στον παρακάτω πίνακα:

Θεματικοί άξονες: Ταξίδια, Οικογένεια, Φιλία, Σχολείο, Εργασία, Ενημέρωση, Σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα.

Γένη Λόγου²-Κειμενικά είδη³: Περιγραφή, Αφήγηση, Επιχειρηματολογία.

Δεξιότητες: Κατανόηση προφορικού λόγου, Κατανόηση γραπτού λόγου, Παραγωγή προφορικού λόγου, Παραγωγή γραπτού λόγου, Τρόποι ανάπτυξης παραγράφου, Περίληψη κειμένου-Πλαγιότιτλοι, Συνοχή ευρύτερου κειμένου, Αξιολόγηση και διατύπωση επιχειρημάτων.

Γραμματικά - συντακτικά φαινόμενα: παρεπόμενα του ρήματος (διαθέσεις, φωνές, εγκλίσεις, τροπικότητες, ποιόν ενέργειας, χρόνοι, αριθμοί, πρόσωπα), ενεργητική και παθητική σύνταξη, προσωπική και απρόσωπη σύνταξη, επιρρηματικοί προσδιορισμοί, αντωνυμίες, παραθετικά επιθέτων, σύγκριση, σχηματισμός λέξεων με σύνθεση, ετυμολογικά συγγενείς λέξεις.

Αναλυτικά:

A. Θεματικές ενότητες-Διδακτικές ενότητες

Το σχολικό εγχειρίδιο της Νεοελληνικής Γλώσσας στη Β΄ Γυμνασίου οργανώνεται σε εννέα (09) διδακτικές ενότητες που πραγματεύονται αντίστοιχο αριθμό θεμάτων. Στο πλαίσιο του διαθέσιμου διδακτικού χρόνου (50 ώρες περίπου για τα ημερήσια γυμνάσια) και δεδομένου ότι η θεματολογία των διδακτικών ενοτήτων στα σχολικά εγχειρίδια λειτουργεί ως το πεδίο για την ανάπτυξη κοινωνικών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων, είναι στη διακριτική ευχέρεια των εκπαιδευτικών, σε συνεργασία μεταξύ τους, να κάνουν επιλογές ως προς τη θεματική των διδακτικών ενοτήτων με βάση τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών και να συνεξετάσουν κάποιες από αυτές τις ενότητες στο πλαίσιο ευρύτερων σχεδίων μαθήματος. Ενδεικτικά, οι εκπαιδευτικοί θα μπορούσαν να συνεξετάσουν τις διδακτικές ενότητες 2 (Ζούμε με την οικογένεια) και 3 (Φίλοι για πάντα). Στην περίπτωση της συνεξέτασης, μπορούν να οργανώσουν ένα σχέδιο μαθήματος θέτοντας ως κατευθυντήριο άξονα των δραστηριοτήτων το ζήτημα των σχέσεων των εφήβων με τους σημαντικούς Άλλους (οικογένεια, φίλοι) και να επιλέξουν τα κατάλληλα κείμενα από τις αντίστοιχες διδακτικές ενότητες (βλ. ενδεικτικά Βιβλίο μαθητή: 2. Α. 1⁴, 2.

²Σύμφωνα με τη διάκριση της ισχύουσας σχολικής γραμματικής (σελ 174-178).

³ Σύμφωνα με τη διάκριση στα ισχύοντα ΔΕΠΠΣ και ΑΠΣ.

⁴ 2.Α.1 σημαίνει 2η ενότητα Α υποενότητα κείμενο 1.

A. 3., 3. A. 1., 3. A. 2., 3. A. 4., Τετράδιο εργασιών: 2. A. 1., 2. B. 3., 3. B. 4), αξιοποιώντας ομαδοσυνεργατικές πρακτικές διδασκαλίας. Σε αυτή την εκδοχή οι δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού και γραπτού λόγου και η λειτουργική προσέγγιση⁵ των παρεπόμενων του ρήματος (διαθέσεις, φωνές, εγκλίσεις, τροπικότητες, ποιόν ενέργειας, χρόνοι, αριθμοί, πρόσωπα) θα απαιτήσουν περίπου 16-18 ώρες. Επίσης με άξονα το θέμα Έφηβοι ως ενεργοί πολίτες, οι ενότητες 6 (Παρακολουθώ, ενημερώνομαι και ψυχαγωγούμαι από διάφορες πηγές (ΜΜΕ, διαδίκτυο κτλ), 7 (Βιώνοντας προβλήματα της καθημερινής ζωής) και 8 (Συζητώντας για σύγχρονα κοινωνικά θέματα) θα μπορούσαν να συνεξεταστούν στο πλαίσιο ενός ευρύτερου σχεδίου μαθήματος και να προσπελαστούν με τη μέθοδο project. Οι εκπαιδευτικοί σε συνεργασία με τους μαθητές και τις μαθήτριες μπορούν να επιλέξουν τα κοινωνικά θέματα/προβλήματα με τα οποία θα ασχοληθούν, τα κείμενα που θα επεξεργαστούν και το τελικό προϊόν της εργασίας τους, το οποίο μπορεί να είναι έντυπη ή ηλεκτρονική έκδοση μιας εφημερίδας⁶. Σε αυτή την περίπτωση επιλέγονται ομαδοσυνεργατικού τύπου πρακτικές και η διάρκεια του σχεδίου εργασίας μπορεί να είναι 16-18 ώρες.

Συνοψίζοντας οι εκπαιδευτικοί μπορούν να ακολουθήσουν οποιαδήποτε διαδρομή στην επιλογή των διδακτικών ενότητων του σχολικού βιβλίου με κριτήριο το θέμα και θα πρέπει να διεξέλθουν τουλάχιστον πέντε (05) διδακτικές ενότητες διαφορετικής θεματολογίας, μοιράζοντας τον διδακτικό χρόνο κατάλληλα.

B. Γένη λόγου – Κειμενικά είδη⁷

Στο σχολικό εγχειρίδιο Νεοελληνική Γλώσσα της Β' Γυμνασίου (Βιβλίο μαθητή και Τετράδιο εργασιών) ανθολογούνται κείμενα που κινούνται και στα τρία γένη του λόγου (περιγραφή, αφήγηση, επιχειρηματολογία) και εντάσσονται σε ποικίλα κειμενικά είδη⁸:

Περιγραφικά	Αφηγηματικά	Επιχειρηματολογία
Περιγραφή, προσώπων, χώρων, σκηνών από την καθημερινότητα (π.χ. στην οικογένεια, στο σχολείο κ.ά.)	Λογοτεχνικές, ιστορικές, ρεαλιστικές αφηγήσεις (π.χ. διηγήματα, μυθιστορήματα, σίχοι τραγουδιών, ιστοριογραφικά κείμενα, προσωπικές μαρτυρίες, συνεντεύξεις, ρεπορτάζ, ημερολόγια)	Δημοσιογραφικά κείμενα (π.χ. τίτλοι εφημερίδων, άρθρο γνώμης, χρονογράφημα, γελοιογραφία)
Ενημερωτικό φυλλάδιο, ιστοσελίδα, ταξιδιωτικός οδηγός (περιγραφή με στόχο την πληροφόρηση)	Βιογραφικό σημείωμα	Ενημερωτικό φυλλάδιο, ιστοσελίδα, αφίσα με οδηγίες, συμβουλές (προτρεπτικός λόγος)
Περιγραφή αφίσας,	Πολυτροπικές αφηγήσεις	Επιστολή προς φίλους ή/και

⁵ Ενδεικτικό παράδειγμα για τη λειτουργική προσέγγιση των εγκλίσεων με στόχο την ανάδειξη των σχέσεων εξουσίας ή ισοτιμίας ανάμεσα στους συνομιλητές σε ένα διαλογικό κείμενο στο σενάριο του Ελευθέριου Βεκρή, Η οικογένεια με τη γλώσσα των κόμικς (<http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=1151>).

⁶ Ενδεικτικό παράδειγμα το σενάριο της Θεοδώρας Τριαντοπούλου, Μια διαφορετική εφημερίδα, (<http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=1140>).

⁷ Σύμφωνα με τη διάκριση της σχολικής γραμματικής (σελ 174-178).

⁸ Σύμφωνα με τη διάκριση της ισχύουσας σχολικής γραμματικής (σελ 174-178).

φωτογραφικού υλικού, εικαστικού έργου, στατιστικού πίνακα, χάρτη	(π.χ. κόμικς, αφίσες, εικαστικά έργα, φωτογραφίες, ταινίες)	προς μεγαλύτερους με σκοπό την πειθώ
Μικρές Αγγελίες	Συνοπτική παρουσίαση ενός γεγονότος προφορικά ή γραπτά	Συζήτηση
		Διάλογος με τη μορφή Αντιλογίας/ Δραματοποίηση

Κρίνεται αναγκαίο οι μαθητές/τριες να εξοικειωθούν με την έννοια του κειμένου και τη σύνδεσή του με την πράξη της επικοινωνίας, με τον τρόπο που συγκροτείται η εσωτερική συνοχή του και η νοηματική του αλληλουχία, με τη διάκριση των κειμένων σε περιγραφικά, αφηγηματικά, επιχειρηματολογικά, με τα χαρακτηριστικά του προφορικού και γραπτού λόγου, την έννοια του ύφους και τη διάκριση ανάμεσα σε τυπικό, οικείο και ουδέτερο ύφος [βλ. Γραμματική της Νέας Ελληνικής Γλώσσας (Α', Β', Γ' Γυμνασίου) Πέμπτο κεφάλαιο. Πραγματολογία-Κειμενογλωσσολογία, 2. Κειμενογλωσσολογία. 2. 1 Το κείμενο και η έννοιά του σ. 172, Παρατηρώ και καταλαβαίνω, σ. 173, 2. 2. Κειμενικά είδη, σ. 174-177, Παρατηρώ και καταλαβαίνω, σ. 178, 2. 3. Υφολογία, α. Η έννοια του ύφους, β. Το ύφος της νέας ελληνικής, σ. 179-181].

Στο πλαίσιο αυτής της οπτικής ο εκπαιδευτικός σε όλη τη διάρκεια της διδασκαλίας μπορεί να αξιοποιεί από το σχολικό εγχειρίδιο Νεοελληνική Γλώσσα (Βιβλίο Μαθητή), μη ακολουθώντας υποχρεωτικά τη γραμμική διάταξη της ύλης, τις ακόλουθες ενότητες: 1η ενότητα, Δ (τρόποι ανάπτυξης παραγράφου) σ. 19, 20 και 23, 2η ενότητα, Δ (περίληψη κειμένου-πλαγιότιτλοι) σ. 39, 3η ενότητα, Ε (δραστηριότητες παραγωγής γραπτού λόγου), 4η ενότητα, Γ (συνοχή ευρύτερου κειμένου) σ. 69, 5η ενότητα Δ (οργάνωση και συνοχή της περιγραφής και αφήγησης) σ. 84, 6η ενότητα, Ε (δραστηριότητες παραγωγής λόγου), σ. 97, 7η ενότητα, Δ (οι συνδετικές λέξεις και φράσεις) σ. 109, 7η ενότητα, Στ (δραστηριότητες παραγωγής λόγου), σ. 112-113, 8η ενότητα, το Δ (αξιολόγηση και διατύπωση επιχειρημάτων) σ. 129 και 130.

Γ1. Δεξιότητες κατανόησης γραπτού και προφορικού λόγου - Δραστηριότητες

Για τις δεξιότητες κατανόησης γραπτού και προφορικού λόγου και τις σχετικές δραστηριότητες ισχύουν όσα έχουν λεχθεί στο εισαγωγικό σημείωμα του γενικού μέρους. Γενικά χρειάζεται να εμπλουτιστούν οι δραστηριότητες κατανόησης γραπτού και προφορικού λόγου στο διδακτικό βιβλίο προς την κατεύθυνση της κατανόησης του επικοινωνιακού πλαισίου, δηλαδή στην αναγνώριση του κειμενικού είδους και των επικοινωνιακών συνθηκών των κειμένων (πομπός, μήνυμα, δέκτης κ.ά.) και στην αναγνώριση της λειτουργίας των γραμματικοσυντακτικών δομών στη συγκρότηση του νοήματος των κειμένων (βλ. ως ενδεικτικό παράδειγμα λειτουργικής προσέγγισης των γραμματικοσυντακτικών φαινομένων το σενάριο Στεφανίας Μποτέλη, Εγκλίσεις και τροπικότητες, στο <http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=312>).

Γ2. Δεξιότητες παραγωγής γραπτού και προφορικού λόγου - Δραστηριότητες

Όσον αφορά την παραγωγή γραπτού και προφορικού λόγου συνιστάται να δίνεται η ευκαιρία στους μαθητές και τις μαθήτριες στη διάρκεια της χρονιάς να δοκιμαστούν στην αφήγηση, περιγραφή και επιχειρηματολογία μέσα από ένα ευρύ ρεπερτόριο

δραστηριοτήτων παραγωγής γραπτού και προφορικού λόγου, όπως περιγράφεται στο εισαγωγικό σημείωμα του γενικού μέρους.

Ειδικά για την παραγωγή γραπτού λόγου προτείνεται να γίνεται και στο σχολείο και να συνοδεύεται από διαδικασίες προ-συγγραφικού σταδίου (βλ. Βιβλίο μαθητή: 3. Ε. Διαβάζω και γράφω, 1., σ. 55 και Βιβλίο μαθητή: 4. Ε. Διαβάζω και Γράφω, 3., σ. 71) και αυτοαξιολόγησης (βλ. Βιβλίο μαθητή: 2. Δ. Διαβάζω και γράφω, 4., σ. 39) σε συνδυασμό με διαδικασίες ανατροφοδότησης του/της μαθητή/τριας. Προτείνεται οι εκπαιδευτικοί να προγραμματίσουν τη συγγραφή στην τάξη πέντε (05)⁹ τουλάχιστον εκτενέστερων κειμένων με καθορισμένο αριθμό λέξεων, που να ανήκουν σε αντίστοιχο αριθμό διαφορετικών κειμενικών ειδών (βλ. ενδεικτικά παραδείγματα Βιβλίο μαθητή: 2. Δ. Διαβάζω και γράφω, 3., σ.39, 4. Ε. Διαβάζω και γράφω, 2.,σ. 71, 5. ΣΤ. Διαβάζω και γράφω, 1., σ. 86, 6. Ε. Διαβάζω και γράφω, 1., σ. 97, 7. ΣΤ., Διαβάζω και γράφω, 2., σ. 113). Μετά τη συγγραφή θα αφιερώνεται ικανός διδακτικός χρόνος για ανατροφοδότηση.

Δ. Διδασκαλία γραμματικοσυντακτικών φαινομένων

Για τη διδασκαλία των γραμματικοσυντακτικών φαινομένων ισχύουν όσα έχουν διατυπωθεί στην εισαγωγή του γενικού μέρους. Όσον αφορά τον προγραμματισμό της διδασκαλίας στη Β' τάξη, χρήσιμο είναι οι εκπαιδευτικοί στην αρχή της χρονιάς να διερευνήσουν τον βαθμό επικοινωνιακής ετοιμότητας των μαθητών/τριών σε συνάρτηση με το επίπεδο των γνώσεων τους για τη γλώσσα και να χαράξουν διαδρομές στην προσπέλαση του διδακτικού υλικού των σχολικών εγχειριδίων μέσα από δραστηριότητες διαφοροποιημένης διδασκαλίας της γραμματικής της Νέας Ελληνικής Γλώσσας. Στη λογική αυτή η εστίαση κατά τη διδασκαλία αφορά την κατάκτηση και τη χρήση γραμματικών και συντακτικών δομών και όχι την απομνημόνευση μεταγλωσσικών όρων. Για την οργάνωση της διδασκαλίας στη Β' τάξη οι εκπαιδευτικοί καλό είναι να εστιάσουν τη διδασκαλία τους κατά προτεραιότητα, μη ακολουθώντας υποχρεωτικά τη γραμμική διάταξη της ύλης του σχολικού βιβλίου, στα εξής σημεία:

- 1) Στα παρεπόμενα του ρήματος (διαθέσεις, φωνές, εγκλίσεις, τροπικότητες, ποιόν ενέργειας, χρόνοι, αριθμοί, πρόσωπα), της ενεργητικής/παθητικής σύνταξης, της προσωπικής και απρόσωπης σύνταξης.(βλ. Βιβλίο μαθητή 1η ενότητα Β1. (το υποκείμενο στα απρόσωπα ρήματα και εκφράσεις) σ. 16, 1η ενότητα Β2 (συμφωνία υποκειμένου ρήματος) σ. 17, 2η ενότητα Β1 (εγκλίσεις στις ανεξάρτητες προτάσεις) σ. 33, 2η ενότητα Β2 (οι χρόνοι του ρήματος) σ. 35, 3η ενότητα Β1 (ενεργητική και παθητική φωνή) σ. 49, 4η ενότητα Β1 (οι διαθέσεις του ρήματος) σ. 63, 4η ενότητα Β3 (αντικείμενο-μονόπτωτα και δίπτωτα ρήματα) σ. 66-67, 8η ενότητα Β1 (οι μετοχές στην ενεργητική και παθητική φωνή) σ. 121, 8η ενότητα Β2 (επιθετική και επιρρηματική μετοχή) σ. 124.) Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στα εξής σημεία: Α) στην 1η ενότητα Β1. (το υποκείμενο στα απρόσωπα ρήματα και εκφράσεις) να δοθούν παραδείγματα σχηματισμού απρόσωπων ρημάτων και εκφράσεων, Β) στην 4η ενότητα Β1 (οι διαθέσεις του ρήματος) να δοθούν παραδείγματα μετατροπής της ενεργητικής σύνταξης σε παθητική, Γ) στην 8η ενότητα, στο Β1 (οι μετοχές στην ενεργητική και παθητική φωνή) να διευκρινιστούν οι διαφορετικές σημασίες της μετοχής παθητικού ενεστώτα και της μετοχής παθητικού παρακειμένου, π.χ.

⁹ Ειδικά για τα Εσπερινά γυμνάσια που το μάθημα διδάσκεται τρεις (3) ώρες εβδομαδιαίως, μπορεί να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στη γραπτή παραγωγή λόγου μέσα στην τάξη και στην ανατροφοδότηση των μαθητών/τριών.

αναπτυσσόμενος – αναπτυγμένος, και να δοθεί έμφαση στους τύπους μετοχής ενεργητικού ενεστώτα σε -οντας/-ώντας και μεσοπαθητικού παρακειμένου σε – μένος)

- 2) Στους επιρρηματικούς προσδιορισμούς (Βλ. Βιβλίο μαθητή 7η ενότητα, Β (τα είδη των επιρρηματικών προσδιορισμών) σ.105). Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στο ζήτημα της παραγωγής των επιρρημάτων (Βλ. Βιβλίο μαθητή 7η ενότητα, Γ, μαθαίνω για τα παράγωγα επιρρήματα, σ. 107-108).

Για τη διδασκαλία των γραμματικοσυντακτικών φαινομένων οι εκπαιδευτικοί μπορούν να αξιοποιούν από το βιβλίο Γραμματική της Νέας Ελληνικής Γλώσσας (Α', Β', Γ' Γυμνασίου) των Χατζησαββίδη & Χατζησαββίδου το κεφάλαιο της Σύνταξης (Βλ. 3. Το ρήμα και η Ρηματική φράση: σ. 123-134¹⁰ και 4. Τα επιρρηματικά: σ.135-144¹¹).

Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να λάβουν υπόψη τους ότι τα γραμματικοσυντακτικά φαινόμενα διδάσκονται ενταγμένα στο πλαίσιο των κειμένων και έχουν λειτουργικό χαρακτήρα στην κατανόηση του κειμένου (βλ. σενάρια Βεκρή, Η οικογένεια με τη γλώσσα των κόμικς (<http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=1151> και Μποτέλη, Εγκλίσεις και τροπικότητες, στο <http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=312> και ενδεικτικά παραδείγματα δραστηριοτήτων που αξιοποιούν με τρόπο λειτουργικό τα γραμματικοσυντακτικά φαινόμενα στην κατανόηση του κειμένου στα σχολικά βιβλία Τετράδιο εργασιών: 2. Α. 2, σ. 18, Τετράδιο εργασιών: 2. Α. 1., σ. 18, Βιβλίο μαθητή: 4. Γ. Ακούω και μιλώ, 2. και 4., σ. 69, Τετράδιο εργασιών: 5. Γ. 7., σ. 48, Βιβλίο μαθητή: 4. Γ. Διαβάζω και γράφω, 3., σ. 69).

Ε. Λεξιλόγιο

Όσον αφορά ζητήματα σημασιολογίας και λεξιλογίου στη Β' τάξη η έμφαση δίνεται στον τρόπο σχηματισμού των λέξεων με σύνθεση (βλ. Γραμματική της Νέας Ελληνικής Γλώσσας (Α', Β', Γ' Γυμνασίου), Τέταρτο Κεφάλαιο. Σημασιολογία-Λεξιλόγιο¹²). Βασικό ζητούμενο σε αυτή την τάξη οι μαθητές/τριες είναι να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν α) τη διάκριση ανάμεσα στην παραγωγή και σύνθεση¹³ και β) τις ετυμολογικά συγγενείς λέξεις που

¹⁰ Ιδιαίτερη έμφαση μπορεί να δοθεί: α) στην Ενεργητική και Παθητική διάθεση (σ. 124), β) στη σημασία του Ενεστώτα (σ. 125) και του Αορίστου (σ.125-126) στην Οριστική, γ) στις Εγκλίσεις και τροπικότητες (σ. 126-129), δ) στη συμφωνία προσώπου και αριθμού και στα απρόσωπα ρήματα (σ.130), ε) στη ρηματική φράση και τα στοιχεία της (σ. 131), στ) Παρατηρώ και καταλαβαίνω (σ.132-134).

¹¹ Ιδιαίτερη έμφαση μπορεί να δοθεί: α) στη διάκριση ανάμεσα στα επιρρήματα (άκλιτες λέξεις) και στα επιρρηματικά (ή επιρρηματικοί προσδιορισμοί) σ. 135, β) στα επιρρήματα και να συμπληρωθεί η διδασκαλία με αναφορά στο κεφάλαιο της Μορφολογίας (7. Επιρρήματα, 7.1 και 7.2, σ. 100-102), γ) στη λειτουργία των επιρρηματικών ως κειμενικών δεικτών που συνδέουν σημασιολογικά μέσα στο κείμενο ανεξάρτητες προτάσεις και περιόδους, σ. 135, δ) στις μορφές (4.2), σ. 136, ε) από τις σημασίες (4.3) στον τόπο, χρόνο, τρόπο, αιτία, σκοπό, αποτέλεσμα, σ. 136-137, στ) από τις ειδικότερες σημασίες των προθέσεων (σ. 138-143) σε όσες περιπτώσεις κοινών και λόγιων προθέσεων διαπιστώνεται δυσκολία στη χρήση τους από τους μαθητές στην κατανόηση και παραγωγή λόγου, και ζ) στο «Παρατηρώ και καταλαβαίνω» σ. 143-144.).

¹² 2.2 Ο σχηματισμός των λέξεων (σ. 158). Ιδιαίτερη έμφαση μπορεί να δοθεί στη διάκριση ανάμεσα στις παράγωγες και σύνθετες λέξεις. 2.2.β. Σύνθετες λέξεις (σ. 160). Μπορεί να δοθεί έμφαση στους δύο τρόπους σχηματισμού των σύνθετων λέξεων, χωρίς περισσότερες λεπτομέρειες. Από την ενότητα «Σύνθεση με αχώριστα μόρια» μπορεί να γίνει επιλογή με βάση τις διαγνωσμένες γλωσσικές ανάγκες. Παρατηρώ και καταλαβαίνω (σ. 164-166).

¹³ Ενδεικτικό παράδειγμα είναι το σενάριο της Στεφανίας Μποτέλη, Παραγωγή και σύνθεση (<http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=357>).

σχηματίζονται είτε με παραγωγή είτε με σύνθεση. Ως πυξίδα για την οργάνωση της διδασκαλίας μπορεί να λειτουργήσει η δραστηριότητα στην 6^η ενότητα, Γ (ετυμολογικές οικογένειες λέξεων), Διαβάζω και Γράφω, σ. 95.

Ο/Η εκπαιδευτικός, επίσης, πρέπει να έχει υπόψη του ότι η διδασκαλία του λεξιλογίου (αναζήτηση συνωνύμων – αντωνύμων, ετυμολογικά συγγενών λέξεων) νοείται μόνο εντός του πλαισίου συμφραζομένων των κειμένων και δεν εξετάζεται αυτόνομα. Σε αυτό το πλαίσιο η χρήση λεξικών διευκολύνει τη μαθησιακή διαδικασία και υπ' αυτή την έννοια κεντρικό ζητούμενο της διδασκαλίας στη Β' τάξη είναι οι μαθητές/τριες να εξοικειωθούν με τη χρήση λεξικών (βλ. Βιβλίο μαθητή 9^η ενότητα, Δ (χρήση λεξικών) σ. 143, 146 και ενδεικτικά παραδείγματα δραστηριοτήτων στο Βιβλίο μαθητή: 2. Ε. 1. & 2., σ. 40, 3. Γ. Διαβάζω και γράφω, 1. σ. 52, 4. Δ. 3., σ. 70, 5. Ε. 2. σ. 85, 8. Γ. Διαβάζω και γράφω, 2., σ. 126) και να μην εξαντληθούν σε λεξιλογικές ασκήσεις που αφορούν στον σχηματισμό των λέξεων με σύνθεση.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

Ελευθέριος Βεκρής, *Η οικογένεια με τη γλώσσα των κόμικς* στο <http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=1151>

Στεφάνια Μποτέλη, *Εγκλίσεις και τροπικότητες* στο <http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=312>

Στεφάνια Μποτέλη, *Παραγωγή και σύνθεση* στο <http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=357>

Θεοδώρα Τριαντοπούλου, *Λεξικά Ορολογίας* στο <http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=375>

Θεοδώρα Τριαντοπούλου, *Μια διαφορετική εφημερίδα* στο <http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=1140>

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Για τη διδασκαλία του μαθήματος χρησιμοποιούνται:

- Νεοελληνική Γλώσσα Γ' Γυμνασίου, Βιβλίο Μαθητή.
- Τετράδιο Εργασιών Γ' Γυμνασίου.
- Κείμενα από έγκριτες πηγές, έντυπες ή / και ηλεκτρονικές, καθώς και κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό για την ανάπτυξη γνωστικών και γλωσσικών δεξιοτήτων εκ μέρους των μαθητών/τριών (βλ. ενδεικτικοί διαδικτυακοί πόροι για διδακτική αξιοποίηση).
- Γραμματική της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Α', Β', Γ' Γυμνασίου των Σ. Χατζησαββίδη – Α. Χατζησαββίδου.
- Ερμηνευτικό Λεξικό της Νέας Ελληνικής, Α', Β', Γ' Γυμνασίου των Μ. Γαβριηλίδου, Π. Λαμπροπούλου, Κ. Αγγελάκου.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ

Στην Γ' Γυμνασίου οι μαθητές και οι μαθήτριες καλούνται «να χρησιμοποιήσουν με δεξιότητα το γραπτό και τον προφορικό λόγο με τρόπο αποτελεσματικό και τέτοιο που να ανταποκρίνεται στις σημερινές και στις μελλοντικές τους ανάγκες ως πολίτες». Για τον σκοπό αυτό καλούνται να επιτελέσουν και σε επίπεδο κατανόησης και σε επίπεδο παραγωγής λόγου πολύ πιο σύνθετες δραστηριότητες με τις οποίες θα κατακτήσουν έναν

περισσότερο επεξεργασμένο λόγο, που χαρακτηρίζεται για το επίσημο και «αντικειμενικό» ύφος.

Πιο συγκεκριμένα καλούνται:

- να συντάξουν ερευνητικές εργασίες · να ερευνήσουν, να αναζητήσουν πληροφορίες και να κατανοήσουν το «τι λένε οι άλλοι» για τα υπό συζήτηση θέματα και στη συνέχεια, με βάση τη δική τους εμπειρία και τα δικά τους βιώματα, να συνειδητοποιήσουν τις δικές τους στάσεις και να αποφασίσουν τι θα αλλάξουν ή τι θα ενισχύσουν σε αυτές.
- να κατανοήσουν κειμενικά είδη τα οποία αφορούν σε κυρίαρχες κοινωνικές - επικοινωνιακές πρακτικές που ακολουθούνται στον δημόσιο χώρο της πολιτικής, της δημοσιογραφίας και της επιστήμης. Πολλά από τα κείμενα των ενοτήτων είναι γραμμένα από έγκυρους δημοσιογράφους, επιστήμονες και διανοητές, με πλούσιο λεξιλόγιο, μακροπερίοδο λόγο και ευρεία χρήση του υποτακτικού λόγου.
- να εξοικειωθούν με την παρατακτική και υποτακτική σύνδεση προτάσεων και τα είδη των προτάσεων, προκειμένου κατανοούν και να παράγουν προφορικό και γραπτό λόγο, υφολογικά κατάλληλο για επικοινωνιακές περιστάσεις στον δημόσιο χώρο.
- να εξοικειωθούν με την πολυσημία, την κυριολεξία και τη μεταφορά, τη μετωνυμία, τις συνώνυμες, αντίθετες, ομώνυμες, παρώνυμες, υπώνυμες λέξεις.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΣΤΗ Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Οι θεματικοί άξονες, τα κειμενικά είδη, οι δεξιότητες και τα γραμματικοσυντακτικά φαινόμενα που διδάσκονται στη Γ΄ Γυμνασίου, παρουσιάζονται αναλυτικά στο ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ (http://ebooks.edu.gr/info/cps/3deppsaps_GlossasGimnasiou.pdf) αλλά και στα «Συμπληρωματικά προς τα Ισχύοντα Προγράμματα Σπουδών» (<http://ebooks.edu.gr/new/ps.php>).

Το περιεχόμενο του σχολικού εγχειριδίου της Γ΄ Γυμνασίου από μια στοχοκεντρική οπτική αποτυπώνεται αδρομερώς στον παρακάτω πίνακα:

Θεματικοί άξονες: Ελλάδα, Ευρώπη, Ρατσισμός, κοινωνικά στερεότυπα και προκαταλήψεις. Ειρήνη – Πόλεμος, Ενεργοί πολίτες, Τέχνη, Προβληματισμοί για το μέλλον.

Γένη Λόγου: Περιγραφή, Αφήγηση, Επιχειρηματολογία.

Δεξιότητες: Κατανόηση προφορικού λόγου, Κατανόηση γραπτού λόγου, Παραγωγή προφορικού λόγου, Παραγωγή γραπτού λόγου, Περίληψη κειμένου. Ερευνητική εργασία.

Γραμματικά - συντακτικά φαινόμενα: Παρατακτική και Υποτακτική σύνδεση προτάσεων, Δευτερεύουσες ονοματικές και επιρρηματικές προτάσεις, Ευθύς και πλάγιος λόγος, Σχήματα λόγου, Σημεία στίξης.

Με βάση τις παραπάνω παραδοχές περιγράφονται τα δομικά στοιχεία ενδεικτικού προγράμματος γλωσσικής διδασκαλίας στην Γ΄ Γυμνασίου διάρκειας 50 διδακτικών ωρών.

Α. Θεματικές ενότητες

Οι θεματικές ενότητες για τη γλωσσική διδασκαλία δεν αποτελούν αυτοσκοπό. Το γλωσσικό μάθημα δεν αποσκοπεί μόνο σε «γνώσεις για τον κόσμο». Ωστόσο, η επιλογή θεμάτων που ενδιαφέρουν τους/τις μαθητές/τριες και μέσω αυτών θίγονται ζητήματα με ευρύτερο

κοινωνικό και πολιτικό προβληματισμό, κινητοποιεί τη σκέψη τους και δίνει ισχυρό κίνητρο για την κατανόηση κειμένων και την παραγωγή λόγου με σκοπό τη δική τους συνειδητοποίηση και διαμόρφωση θέσης σε κρίσιμα κοινωνικά ζητήματα.

Μια ενδεικτική αναδιάταξη των ενοτήτων με βάση το ενδιαφέρον κάθε θέματος, τη θεματική συνοχή, τον προβλεπόμενο διδακτικό χρόνο, καθώς και την ενδεικνυόμενη διάρκεια διδασκαλίας (κατά μέσο όρο ανά ενότητα 10 ώρες), θα μπορούσε να είναι η εξής:

1. 3^η ενότητα: «Είμαστε όλοι ίδιοι. Είμαστε όλοι διαφορετικοί». Αποτελεί βασικό θέμα στις ενότητες της Γ΄ Γυμνασίου, γιατί τίθενται ζητήματα κοινωνικών ανισοτήτων λόγω φύλου, φυλής, κοινωνικής τάξης και άλλων κοινωνικών χαρακτηριστικών.
2. 2^η ενότητα: «Γλώσσα – Γλώσσες και πολιτισμοί του κόσμου». Γίνεται λόγος για θάνατο γλωσσών, για φαινόμενα γλωσσικής ηγεμονίας και γλωσσικού εκφυλισμού, που αποτελούν έκφανση των κοινωνικών ανισοτήτων και του ρατσιστικού φαινομένου.
3. Ενότητες 1 και 4: «Η Ελλάδα στον κόσμο» και «Ενωμένη Ευρώπη και Ευρωπαίοι πολίτες». Και στις δύο ενότητες τίθενται ζητήματα ετερότητας και ταυτότητας.
4. 5^η ενότητα: «Ειρήνη – Πόλεμος». Η ενότητα συνδέεται με τις παραπάνω ενότητες ως η ακραία συνέπεια των κοινωνικών ανισοτήτων σε τοπικό, περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο.
5. 6^η ενότητα: «Ενεργοί πολίτες για την υπεράσπιση οικουμενικών αξιών». Η 6^η ενότητα έρχεται ως πρόταση για την αντιμετώπιση του προβλήματος των κοινωνικών ανισοτήτων και της καταπάτησης ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Στην ενότητα αυτή, ως σημειωθεί, λανθάνει η εσφαλμένη ταύτιση: «Ενεργοί πολίτες = Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις» και όχι «Ενεργοί πολίτες, αυτοί που μόνοι τους ή και σε συνεργασία με άλλους, σε άτυπες ή οργανωμένες ομάδες, οργανώσεις, σωματεία, καταφεύγουν σε άσκηση πολιτικής πίεσης ή σε ένδικα μέσα ή σε εθελοντικές δράσεις ή και σε όλα αυτά μαζί, προκειμένου να υπερασπιστούν τα ανθρωπίνια δικαιώματα».

Με την παραπάνω διάταξη των ενοτήτων διαμορφώνεται ένα ενιαίο αφήγημα, που αρχίζει από τις κοινωνικές ανισότητες (ενοτ.3) και συνεχίζει με τις γλωσσικές αναπαραστάσεις των κοινωνικών ανισοτήτων (ενοτ. 2), τη σημασία τους για τη σχέση μεταξύ των κοινωνιών-κρατών στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής ένωσης (ενοτ. 1 και 4) και τη διεθνή ειρήνη (ενοτ. 5), και ολοκληρώνεται με τη στάση του ενεργού πολίτη που διασφαλίζει την τήρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την αντιμετώπιση των κοινωνικών, περιφερειακών ανισοτήτων, και εν γένει της αδικίας. Με τις συγκεκριμένες ενότητες τίθενται κρίσιμα κοινωνικά ζητήματα και ενδιαφέροντα για τα παιδιά της συγκεκριμένης ηλικίας και αυριανούς πολίτες.

Τέλος, ανά ενότητα δίνεται περισσότερος διδακτικός χρόνος, ώστε να εμβαθύνουν στην κατανόηση των κειμένων, να συνειδητοποιούν γλωσσικές λειτουργίες, να εμπλέκονται σε δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής λόγου και να παράγουν δικά τους κείμενα με τα οποία αναστοχαστικά αξιολογούν την εξέλιξή τους στην κατάκτηση και αφομοίωση πρακτικών γλωσσικής επικοινωνίας. Γι' αυτό και προτείνονται πέντε (05) διδακτικές ενότητες, σε καθεμιά από τις οποίες διαμορφώνεται ένα συνεχές από την κατανόηση μέχρι την παραγωγή λόγου και τον αναστοχασμό –αξιολόγηση

Συνοψίζοντας, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να ακολουθήσουν οποιαδήποτε διαδρομή στην επιλογή των διδακτικών ενοτήτων του σχολικού βιβλίου με κριτήριο το θέμα και ότι θα

πρέπει να διεξέλθουν τουλάχιστον πέντε (05) διδακτικές ενότητες διαφορετικής θεματολογίας, μοιράζοντας τον διδακτικό χρόνο κατάλληλα.

B. Γένη λόγου – Κειμενικά είδη¹⁴

Ο «εκφραστικός λόγος» των κειμένων της Α΄ Γυμνασίου και εν μέρει της Β΄ Γυμνασίου, στον οποίο βαρύνουσα θέση έχει η υποκειμενικότητα του πομπού (προσωπικές επιστολές, ημερολόγια, έκφραση προσωπικών σκέψεων κ.λπ.) δίνει τη θέση του στην «αντικειμενικότητα», με κείμενα πειθούς (επιχειρηματολογία) και πληροφοριακά κείμενα (περιγραφές, εξιστορήσεις, επεξηγηματικά, ερμηνευτικά, πραγματολογικά κείμενα), στα οποία χρησιμοποιείται ευρέως το γ΄ πρόσωπο και η απρόσωπη σύνταξη.

Τα κειμενικά είδη που προσφέρονται κατά γένη λόγου στο υπάρχον υλικό στον γραπτό και προφορικό λόγο είναι τα εξής:

Περιγραφικά	Αφηγηματικά	Επιχειρηματολογία
Ταξιδιωτικός οδηγός	Ιστορικές – ρεαλιστικές αφηγήσεις (μη λογοτεχνικές)	Επίσημες επιστολές προς δημόσιους οργανισμούς και κοινωνικούς φορείς.
Περιγραφή στον διαφημιστικό λόγο	Ειδησεογραφικές ανταποκρίσεις	Γελοιογραφία
Περιγραφή κοινωνικού φαινομένου	Δραματοποιημένη αφήγηση	Δημοσιογραφικά κείμενα (Άρθρο, χρονογράφημα, γελοιογραφίες)
Περιγραφή κοινόχρηστων χώρων / δρόμων		Αφίσα – Σλόγκαν – Συνθηματικός λόγος
Περιγραφή προσώπου		Διάλογος – Αυθόρμητος λόγος
Περιγραφή με δημιουργικές συνθέσεις (κολλάζ) – Αφίσες		Προσχεδιασμένος προτρεπτικός λόγος (ομιλία, εισήγηση)
Περιγραφή με πολυτροπικά – πολυμεσικά κείμενα		Επιχείρημα στον διαφημιστικό λόγο

Στο κειμενικό ρεπερτόριο της Γ΄ τάξης περιλαμβάνονται, επίσης, κείμενα που ανήκουν στον αναφορικό λόγο και αφορούν ορισμούς εννοιών, παρουσίαση ερευνητικών δεδομένων, ερμηνεία κοινωνικών φαινομένων, άρθρα ερμηνευτικής δημοσιογραφίας, τα οποία δεν μπορούν να ενταχθούν σε μια μόνο από τις παραπάνω κατηγορίες.

Γ1. Δραστηριότητες κατανόησης γραπτού και προφορικού λόγου

Για τις δεξιότητες κατανόησης γραπτού και προφορικού λόγου και τις σχετικές δραστηριότητες ισχύουν όσα αναφέρονται στο εισαγωγικό σημείωμα του γενικού μέρους. Τονίζεται και εδώ η ανάγκη να εμπλουτιστούν οι δραστηριότητες κατανόησης γραπτού και προφορικού λόγου προς την κατεύθυνση της κατανόησης του επικοινωνιακού πλαισίου, δηλαδή στην αναγνώριση του κειμενικού είδους και των επικοινωνιακών συνθηκών των κειμένων (πομπός, μήνυμα, δέκτης κ.ά.) και στην αναγνώριση της λειτουργίας των γραμματικοσυντακτικών δομών στη συγκρότηση του νοήματος των κειμένων.

Γ2. Δραστηριότητες παραγωγής γραπτού και προφορικού λόγου

¹⁴ Σύμφωνα με τη διάκριση της σχολικής γραμματικής (σελ 174-178).

Όσον αφορά την παραγωγή γραπτού και προφορικού λόγου συνιστάται τα παιδιά να έχουν την ευκαιρία στη διάρκεια της χρονιάς να δοκιμαστούν στην αφήγηση, περιγραφή και επιχειρηματολογία μέσα από ένα ευρύ ρεπερτόριο δραστηριοτήτων παραγωγής γραπτού και προφορικού λόγου, όπως περιγράφεται στο εισαγωγικό σημείωμα του γενικού μέρους.

Τα γραπτά κείμενα που παράγονται από τους μαθητές και τις μαθήτριες στο σχολείο συνιστάται να είναι πέντε (05) κατά τη διάρκεια του έτους, να είναι ενταγμένα σε επικοινωνιακό πλαίσιο και να ορίζεται η έκταση τους (αριθμός λέξεων) και να ανήκουν σε αντίστοιχο αριθμό διαφορετικών κειμενικών ειδών. Οι εργασίες τους στο σπίτι χρειάζεται να είναι συχνές και να βασίζονται στα θέματα και τις δραστηριότητες που προηγήθηκαν. Μετά τη συγγραφή είναι απαραίτητο να αφιερώνεται ικανός διδακτικός χρόνος για ανατροφοδότησή τους.

Γ3. Οι ερευνητικές εργασίες.

Ιδιαίτερα για τους μαθητές και τις μαθήτριες της Γ΄ Γυμνασίου προτείνεται να ασκηθούν στη σύνταξη ερευνητικών εργασιών (βλ. Βιβλίο μαθητή, σελ.22-23). Με τη σύνταξη τέτοιων εργασιών ενεργοποιούνται και ασκούνται τόσο στο επίπεδο της κατανόησης των κειμένων όσο και στο επίπεδο της παραγωγής πρωτότυπου προφορικού και γραπτού λόγου. Είναι σημαντικό να νιώσουν ότι δεν επαναλαμβάνουν παρόμοιες δραστηριότητες σαν αυτές των προηγούμενων τάξεων, αλλά ότι αξιοποιούν προηγούμενες γνώσεις και δεξιότητες για να προσεγγίσουν θέματα που τους ενδιαφέρουν και να διατυπώσουν τις δικές τους σκέψεις, προτάσεις κ.λπ.

Δ. Αξιοποίηση γραμματικών φαινομένων

Οι μαθητές και οι μαθήτριες, προκειμένου να έχουν τη δυνατότητα να ανταποκρίνονται ως ομιλητές και συγγραφείς σε κυρίαρχες πρακτικές λόγου, πρέπει να ενθαρρυνθούν στη χρήση του υποτακτικού λόγου (χρήση ονοματικών, επιρρηματικών και αναφορικών προτάσεων - στη χρήση των τελευταίων δυσκολεύονται ιδιαίτερα. Η διδακτική προσέγγιση των παραπάνω φαινομένων προτείνεται να συνδυαστεί με τη διδασκαλία των σημείων στίξης, που έχουν ιδιαίτερη σημασία στην άρθρωση επαυξημένου λόγου.

Προτείνεται να αξιοποιηθούν από το βιβλίο του μαθητή δραστηριότητες με τις οποίες τα παιδιά μπορούν να συνειδητοποιήσουν τη λειτουργική χρήση των γλωσσικών φαινομένων.

Παραδειγματικά εδώ αναφέρονται:

α) για την παρατακτική και υποτακτική σύνδεση προτάσεων δραστηριότητες από το βιβλίο μαθητή: Ακούω και μιλώ σελ. 14, Διαβάζω και γράφω σελ. 18, Ακούω και μιλώ σελ. 19, Διαβάζω και γράφω, σελ. 33.

β) για τον ευθύ και πλάγιο λόγο από το βιβλίο του μαθητή, Διαβάζω και γράφω 3 και 4, από το Τετράδιο εργασιών, κείμενο 5, σελ. 31-32).

Επίσης, προτείνεται η αξιοποίηση των ονοματικών προτάσεων στον πλάγιο λόγο για τη διδασκαλία της περίληψης. Οι μαθητές/τριες καλούνται να χρησιμοποιήσουν κατάλληλα ρήματα με τα οποία να δηλώνονται οι λεκτικές πράξεις και το περιεχόμενο του κειμένου με συνοπτικό τρόπο (βλ. βιβλίο μαθητή, «Διαβάζω και γράφω» σελ. 56 και ενδεικτικά διδακτικά παραδείγματα). Με αυτό τον τρόπο η διδασκαλία της περίληψης (8^η ενότητα) μπορεί να συν-διδαχθεί με τις ονοματικές προτάσεις και να βοηθήσει τους/τις μαθητές/τριες σημαντικά στην καλύτερη κατανόηση του κειμένου, ώστε να αντιλαμβάνονται όχι μόνο το περιεχόμενο αλλά και τη λογική οργάνωση του κειμένου.

Η αξιοποίηση των παραπάνω φαινομένων μπορεί να διατρέχει όλες τις ενότητες με διαφοροποιημένη έμφαση κατά ενότητα και σύμφωνα με τις αδυναμίες των μαθητών και

μαθητριών. Σε κάθε περίπτωση η περιγραφική προσέγγιση του τρόπου σύνδεσης των προτάσεων και του συντακτικού τους ρόλου δεν είναι από μόνη της ικανή συνθήκη για να βοηθήσει τους/τις μαθητές/τριες στην κατάκτηση επεξεργασμένου προφορικού και γραπτού λόγου.

Ενδεικτική οργάνωση της διδασκαλίας

Νεοελληνική Γλώσσα

Γ' Γυμνασίου

Θεματικοί άξονες	Γένη λόγου	Δραστηριότητες κατανόησης λόγου	Δραστηριότητες παραγωγής λόγου
	Είδη Κειμένων		
<u>1^η ενότητα:</u> Είμαστε όλοι ίδιοι. Είμαστε όλοι διαφορετικοί¹⁵	Περιγραφή Αφήγηση Επιχειρηματολογία	1.Παρουσίαση (συνοπτική ή αναλυτική) του περιεχομένου κειμένων με τη αξιοποίηση του πλάγιου λόγου. (βλ. άσκηση σελ. 56). 2.Προσέγγιση του περιεχομένου των κειμένων με ερωτήσεις ερμηνείας και κριτικής κατανόησης. 3. Αξιολόγηση της χρήσης της εικόνας στην αποτελεσματικότητα ενός πολυτροπικού αντιρατσιστικού μηνύματος.	1.Επιχειρηματολογικά κείμενα. (Άρθρο, δοκίμιο, ενημερωτικά φυλλάδια, ομιλία) 2. Αφίσες ηλεκτρονικές ή με κολλάζ. 3. Συνθετικές εργασίες με ερωτηματολόγιο – συνεντεύξεις και συμπεράσματα και παρουσίαση των αποτελεσμάτων (βλ. βιβλίο μαθητή, σελ. 54). 4.Προφορικός λόγος με τη μορφή αντιλογίας
	Περιγραφή κοινωνικών φαινομένων, Εκθετικά κείμενα, πραγματολογικά κείμενα (στοιχεία έρευνας) Κείμενα επιχειρηματολογίας. Αφίσες		
<i>Από τη Γραμματική της Νεοελληνικής Γλώσσας: «Υποτακτική σύνδεση προτάσεων. Ονοματικές προτάσεις». (σελ. 146-148) και «Οι λεκτικές πράξεις» (σελ. 169-171)</i>			
2^η ενότητα Γλώσσα-Γλώσσες και πολιτισμοί του κόσμου.	Περιγραφή Αφήγηση Επιχειρηματολογία	Πέρα από την κατανόηση των κειμένων της ενότητας ή άλλων	Μετά τη διερεύνηση του θέματος οι μαθητές/τριες

¹⁵ Η αναδιάταξη των θεματικών ενοτήτων δεν θα οδηγήσει σε αναδιάταξη της διδασκαλίας της ύλης των γραμματικοσυντακτικών φαινομένων, καθώς θα πρέπει να ακολουθηθεί η υπάρχουσα πορεία. Ωστόσο, για τον εντοπισμό τους (π.χ. αναγνώριση της παρατακτικής / υποτακτικής σύνδεσης των προτάσεων) μπορεί να χρησιμοποιηθούν τα κείμενα της 3^{ης} ενότητας του σχολικού βιβλίου

(Θάνατος των γλωσσών, φθορά της γλώσσας, γλωσσική ηγεμονία, γλωσσική ποικιλία, πολυσημία). Η ενότητα αυτή προσφέρεται για προσέγγιση αντιθετικών απόψεων για γλωσσικά ζητήματα που είναι ανοικτά για την κοινωνία, όπως, για παράδειγμα: - η γλώσσα των νέων είναι μια μορφή γλωσσικής ποικιλίας ή μια μορφή φθοράς. -Τα greeklish φθείρουν τη γλώσσα; - Η εκτεταμένη χρήση της Αγγλικής γλώσσας απειλεί τις ολιγότερο ομιλούμενες γλώσσες;	Περιγραφή κοινωνικού φαινομένου και ρεαλιστική αφήγηση γεγονότων. Ιστορική αφήγηση. Εκθετικά Ερμηνευτικά Πραγματολογικά κείμενα. Επιχειρηματολογία	παρόμοιων κειμένων, οι μαθητές/τριες αξίζει να ασχοληθούν ερευνητικά με τους τρόπους επικοινωνίας μεταξύ των νέων με τη χρήση νέων τεχνολογιών και να δώσουν τις δικές τους απαντήσεις στο ερώτημα για τη γλώσσα των νέων.	παρουσιάζουν τις απόψεις τους στην ολομέλεια και διαλέγονται στο πλαίσιο οργανωμένης συζήτησης. (Σημ.: Καλό είναι ο διάλογος να μην ταυτίζεται με την αντιλογία).
3^η ενότητα: Ελλάδα – Ευρώπη – Κόσμος. Χρήσιμο υλικό είναι οι αναπαραστάσεις των μαθητών/τριών για την Ελλάδα και την Ευρώπη και τη σχέση μεταξύ τους, οι οποίες μπορούν να αποτελέσουν υλικό για την περαιτέρω διερεύνηση του θέματος.	Περιγραφή Επιχειρηματολογία Ταξιδιωτικά κείμενα. Περιγραφές αντικειμενικές και υποκειμενικές. Περιγραφή στον διαφημιστικό λόγο. Ερμηνευτικά κείμενα. Διαφημιστική αφίσα. Γελοιογραφίες.	Κριτική κατανόηση πολυτροπικών και μονοτροπικών κειμένων συνεχών και ασυνεχών με στόχο τη διερεύνηση αναπαραστάσεων και προκαταλήψεων σχετικά με την ελληνική και ευρωπαϊκή ταυτότητα.	Πολυτροπικά κείμενα, αφίσες. Περιγραφές χώρου. Άρθρα γνώμης. Ομιλία. Ταξιδιωτικές εντυπώσεις, περιηγητικά κείμενα.

4^η ενότητα: Πόλεμος και Ειρήνη.	Αφήγηση Επιχειρηματολογία ----- ----- Ημερολόγια, απομνημονεύματα, προσωπικές μαρτυρίες. Συνεντεύξεις Ρεαλιστική αφήγηση γεγονότων. Ιστορική αφήγηση. Ειδησεογραφική ανταπόκριση Ερμηνευτικά κείμενα Γελοιογραφίες	1.Ακρόαση προσωπικών μαρτυριών. 2.Παρουσίαση (συνοπτική ή αναλυτική) προφορική αυτού που άκουσαν. 3.Γραπτές συνοπτικές παρουσιάσεις των αφηγήσεων. 4. Δραστηριότητες σύμφωνα με την προτεινόμενη τυπολογία.	1.Ειδησεογραφικές πολεμικές ανταποκρίσεις 2. Αντιπολεμική επιχειρηματολογία με μορφή άρθρων, αφίσας, σκίτσων, γελοιογραφίας. (βλ. βιβλίο μαθητή, Διαβάζω και γράφω, σελ. 103 ασκ. 2 και 3) 3. Διττός λόγος (βλ. βιβλίο μαθητή, σελ. 102).
5^η ενότητα: Ενεργοί πολίτες για την υπεράσπιση οικουμενικών αξιών	Επιχειρηματολογία¹⁶ ----- ----- Επιστολή, Άρθρο, Πολυτροπικό κείμενο, Αφίσα.	Τα κείμενα της ενότητας προσφέρονται για κριτική προσέγγιση και αμφισβήτηση. Για παράδειγμα, στο κείμενο 1 της ενότητας κρίσιμο είναι το ερώτημα: «Ποιος ωφελείται και ποιος ζημιώνεται από το συγκεκριμένο κείμενο;». Στη συνέχεια οι μαθητές/τριες μπορούν να πάρουν θέση και να εμπλουτίσουν τον προβληματισμό τους για τον ενεργό πολίτη.	Πέρα από άλλες δραστηριότητες στη συγκεκριμένη ενότητα ας δοθεί έμφαση στη λειτουργία της υπόθεσης. Τόσο στο επίπεδο της παραγωγής προφορικού λόγου όσο και του γραπτού, μπορούν να ασχοληθούν με το ερώτημα «Τι θα γινόταν, αν οι πολίτες ήταν ενεργοί» ή «Τι θα γίνει, αν...» ή «Τι θα γίνεται, αν...» ή «Τι μπορεί να γίνει, αν..» . Στο τέλος,

¹⁶ Στο διδακτικό βιβλίο προτείνεται και η «Αφήγηση», προφανώς για να συνδεθεί με τη διδασκαλία των χρονικών προτάσεων. Με την ενδεικτική πρόταση δίνεται έμφαση στην επιχειρηματολογία και τον υποθετικό λόγο με τον οποίο είναι λιγότερο εξοικειωμένοι οι μαθητές και δεν επαρκούν όσα αναφέρονται στο διδακτικό βιβλίο. Προτείνεται η αξιοποίηση της σχολικής γραμματικής (σελ.149-150).

			μπορούν να εκτιμήσουν το διαφορετικό ύφος που σε κάθε περίπτωση διαμορφώνεται. Επίσης, οι μαθητές/τριες μπορούν να δουν τη χρήση του υποθετικού λόγου δε διαφορετικούς τύπους κειμένων, διαφήμιση, ομιλίες, κ.λπ.
Από τη Γραμματική της Νέας Ελληνικής Γλώσσας αξιοποιούνται οι σελ. 148-153 «Επιρρηματικές και αναφορικές προτάσεις»			

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

Από τον «Πρωτέα, εκπαιδευτικά σενάρια»:

Ζαρκογιάννη Εύα, «Η Ελλάδα μέσα από λέξεις και εικόνες», στο <http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=303>.

Καπετανής Μιχάλης, «Ενεργοί μαθητές», στο <http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=356>

Μητσώνη Φωτεινή, «Greeklish: Ποια είναι η γνώμη σας;», στο <http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=1833>.

Μητσώνη Φωτεινή «Παράξενες Ιστορίες», στο <http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=306>

Τριαντοπούλου Θεοδώρα «Η διάσωση της Ευρώπης», στο <http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=1156>

Φουντούκη Αιμιλία «Χαμογελώντας με τον Μποστ (πολυσημία, ομόηχα, παρώνυμα)», στο <http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=1456>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ
ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Μια παραδειγματική πρόταση διδασκαλίας της Νεοελληνικής Γλώσσας στην Α΄ τάξη βασισμένη στις αρχές της βιωματικής μάθησης.

Θέμα: Από το Δημοτικό στο Γυμνάσιο.

Γνωρίζομαι με τους συμμαθητές μου. Μιλώ για το παλιό και καινούριο σχολείο μου

ΒΑΣΙΚΕΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ – ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Ψυχοκοινωνική προσαρμογή. Ενίσχυση της αυτοαντίληψης. Συνειδητοποίηση ατομικής και κοινωνικής ταυτότητας. Αναγνώριση, αποδοχή και έκφραση θετικών και αρνητικών συναισθημάτων. Παιδοκεντρική και ενεργητική φύση της μάθησης. Διαδικασία διερεύνησης, ανακάλυψη, αυτονομία. Θεωρία προώθησης κινήτρων μάθησης. Κοινωνική γένεση της σκέψης.

ΣΤΟΧΟΙ

- Η σύνδεση του γνωστικού αντικείμενου με την εμπειρία, αλλά και τις ανάγκες των μαθητών/τριών τη δεδομένη χρονική στιγμή.
- Η δημιουργία προϋποθέσεων για γνωριμία, κοινωνικοποίηση και ομαδική εργασία στη σχολική τάξη.
- Ειδικότερα επιδιώκεται :
- Να μιλήσουν μεταξύ τους για τις δημιουργικές ασχολίες τους και να μοιραστούν τα συναισθήματά τους, ξεκινώντας από τις προσωπικές τους εμπειρίες (*Νεοελληνική Γλώσσα, Βιβλίο Εκπαιδευτικού, 2007: 85*).
- Να εκφράσουν προφορικά τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους σχετικά με τις πρώτες εμπειρίες τους στο νέο τους σχολείο, το Γυμνάσιο (ό. π.: 19).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ❖ Βασικές ενότητες 1^η ενότητα: *Οι πρώτες μέρες σε ένα νέο σχολείο/ 2^η ενότητα : Επικοινωνία στο σχολείο/ 6^η ενότητα: Οι δημιουργικές δραστηριότητες στη ζωή μου/ Συμπληρωματικές: 8^η ενότητα: *Αθλητισμός και Ολυμπιακοί αγώνες: Παρακολουθώ και συμμετέχω / 9^η ενότητα: Ανακαλύπτω τη μαγεία της γνώσης**
- ❖ Μεθόδευση της εργασίας:

Πρώτο δίωρο:

Η πρώτη γνωριμία με τους μαθητές και τις μαθήτριες. «Μιλάμε για την αγαπημένη μας ασχολία»

Α΄ βήμα της εργασίας:

Οι μαθητές και οι μαθήτριες κάθονται σε κύκλο ή σχήμα Π. Ο εκπαιδευτικός τους ζητά να συστηθούν στην τάξη και να παρουσιάσουν μονολεκτικά στους συμμαθητές την αγαπημένη τους ασχολία. Για διευκόλυνση τους μοιράζεται από πριν εικονογραφημένο φυλλάδιο με κατάλογο δραστηριοτήτων. Ενδεικτικά:

- ❖ Μου αρέσει να κολυμπάω/ Να κάνω ποδήλατο/ Να περνάω τις ελεύθερες ώρες με τους φίλους μου/ Να διαβάζω βιβλία/ Να γράφω πράγματα που σκέφτομαι/ Να φροντίζω τη γάτα ή το σκύλο μας/ Να βοηθάω στο σπίτι/ Να ασχολούμαι με τον υπολογιστή/ Να ακούω μουσική/Να προπονούμαι με την ομάδα μου ή να κάνω γυμναστική/Να ανακαλύπτω καινούρια πράγματα, κτλ.

Όλοι σημειώνουν το όνομά τους και την πιο αγαπημένη τους ασχολία τους σε χρωματιστά χαρτάκια που έχει μοιράσει ο εκπαιδευτικός. Τα κολλούν στον πρώτο φελλοπίνακα του μαθήματος. Στο χαρτάκι σημειώνουν το όνομά τους και μία σύντομη αιτιολογία. π.χ. Μου αρέσει να προπονούμαι με την ομάδα μου, επειδή εκεί βρίσκω πολλούς φίλους. Αυτός είναι ο «φελλοπίνακας –ταυτότητα» της τάξης.

Β' βήμα της εργασίας:

«Γινόμαστε δημοσιογράφοι - Μιλάμε στην ομάδα μας»

Ζητείται να σημειώσουν στον κατάλογο από δύο έως τέσσερις αγαπημένες ασχολίες. Με βάση τις προτιμήσεις τους δημιουργούνται ομάδες και ακολουθεί η ονοματοδοσία των ομάδων από τα μέλη της, π.χ. η ομάδα «Κολύμπι και ποδήλατο», η ομάδα «Βιβλίο και υπολογιστής», κτλ. Σε κάθε ομάδα ένας μαθητής δίνει συνέντευξη στα υπόλοιπα μέλη που γίνονται δημοσιογράφοι. Θέμα της συνέντευξης: « Η αγαπημένη μου ασχολία». Τα παιδιά καλούνται να ρωτήσουν ελεύθερα ό,τι είναι σχετικό με το θέμα. Σύμφωνα με την οργάνωση της βιωματικής εργασίας κατά στάδια, έως εδώ έχουμε το πρώτο στάδιο: Κατάθεση εμπειριών και απόψεων του θέματος που συζητείται.

Γ' βήμα της εργασίας:

Παρουσίαση δεδομένων και συστηματοποίηση.

Ένα μέλος κάθε ομάδας παρουσιάζει στην ολομέλεια τις ερωτήσεις που έκαναν στον συμμαθητή. Ο εκπαιδευτικός καταγράφει τα ερωτήματα στον πίνακα, φροντίζοντας να τα ομαδοποιεί, αξιοποιώντας τις αρχές για την καθοδήγηση στις ερωτήσεις και την οργάνωση της γνώσης (Ματσαγγούρας 2005:159-168).

π.χ. 1^η παράγραφος: Πότε, πού, με ποιον άρχισα αυτήν την ασχολία/2^η παράγραφος: Τι ακριβώς κάνω στη διάρκειά της/ 3^η παράγραφος: Γιατί μου αρέσει να ασχολούμαι με αυτήν;/ 4^η παράγραφος; Σε ποιους και για ποιους λόγους θα την πρότεινα;

Το διάγραμμα που προκύπτει από την παρουσίαση των ερωτημάτων αντιστοιχεί στο σχεδιάγραμμα της δομής ενός κειμένου λίγων παραγράφων στο πλαίσιο του μαθήματος της Γλώσσας. Ο εκπαιδευτικός ζητά από κάθε μαθητή να είναι έτοιμος να παρουσιάσει προφορικά τη δική του ασχολία, δίνοντας όσες περισσότερες πληροφορίες μπορεί, προτείνοντας να λαμβάνουν υπόψη τη σειρά που σημείωσε στον πίνακα. Να σημειωθεί εδώ πως βασικός στόχος της δίωρης διδασκαλίας είναι η βελτίωση των κοινωνικών δεξιοτήτων, της γνωριμίας, ανεξάρτητα από το γεγονός ότι υπηρετούνται και γλωσσικοί στόχοι. Η εργασία αυτού του δίωρου μαθήματος αντιστοιχεί στην «*Γνωριμία με τους μαθητές και τις μαθήτριες*», όπως συνηθίζουν να σημειώνουν οι εκπαιδευτικοί στα βιβλία ύλης, ταυτοχρόνως, όμως, αξιοποιεί τη θεματική και τα κείμενα της 6^{ης} ενότητας του βιβλίου της Νεοελληνικής Γλώσσας με θέμα: *Οι δημιουργικές δραστηριότητες στη ζωή μου.*

Δεύτερο και τρίτο δίωρο: Η γνωριμία συνεχίζεται.

Α' βήμα της εργασίας: «Θυμάμαι το Δημοτικό Σχολείο»

Τα παιδιά συζητούν εμπειρίες και συναισθήματα από το Δημοτικό σχολείο. Για διευκόλυνση της συζήτησης δίνονται δύο κατάλογοι με ενδεικτικές προτάσεις από τις οποίες καλούνται να επιλέξουν όσες νομίζουν πως τους αντιπροσωπεύουν. π.χ.

Α. Στο Δημοτικό περνούσα καλά, επειδή :

- ❖ Γνώριζα πολλά παιδιά/ Ήταν όλο το περιβάλλον γνωστό και το ένιωθα οικείο/ Αγαπούσα το δάσκαλο ή τη δασκάλα μου/ Το κτίριο ήταν περιποιημένο/ Η τάξη μας ήταν γεμάτη δικές μας ζωγραφιές και χειροτεχνίες/ Τα μαθήματα δεν ήταν δύσκολα/ Κάναμε πολλές δραστηριότητες/ Πηγαίναμε εκδρομές/ Ο διευθυντής

ήταν καλός μαζί μας/ Καθόμουν στο θρανίο με ένα καλό φίλο μου που τώρα είναι σε άλλο σχολείο, κτλ.

B. Στο Δημοτικό ένωθα.....

❖ Σιγουριά/ Οικειότητα/ Ηρεμία/ Χαρά /Φόβο/ Ανησυχία / Αγωνία , κτλ.

Ο εκπαιδευτικός ακούει τις επιλογές των παιδιών για όλα τα παραπάνω θέματα, δηλαδή τι τους άρεσε στο Δημοτικό Σχολείο , πώς ένωθαν στο Δημοτικό, γιατί. Καταγράφει τις παρατηρήσεις στον πίνακα φροντίζοντας να ομαδοποιεί τις επιλογές (θέματα σχετικά με το κτίριο, σχετικά με τα πρόσωπα, τις μεθόδους διδασκαλίας και τη σχολική ζωή γενικότερα, ιδιαίτερη αναφορά στα συναισθήματα και την αιτιολόγησή τους). Οι παράγραφοι που προκύπτουν αντιστοιχούν με τη δομή που θα έδινε ο εκπαιδευτικός για την παραγωγή λόγου με ένα ανάλογο θέμα π.χ. *Μιλώ για το αγαπημένο μου Δημοτικό Σχολείο στους νέους συμμαθητές*. Στη συνέχεια ζητά από κάθε μαθητή να είναι έτοιμος να μιλήσει για τα παραπάνω, αξιοποιώντας όλα τα σημεία της ομαδοποίησης.

B' βήμα εργασίας: «Το δέντρο των συναισθημάτων»

Ο εκπαιδευτικός επιμένει στο θέμα των συναισθημάτων και τους ζητά να θυμηθούν ένα γεγονός από τις πρώτες τους τάξεις στο Δημοτικό Σχολείο. Αν το συναίσθημα το θεωρούν θετικό καλούνται να το γράψουν σε κόκκινο χαρτάκι, εάν το θεωρούν αρνητικό να το γράψουν σε σκούρο χαρτάκι. Τα χρωματιστά χαρτιά τα κολλούν όλοι στο δέντρο των συναισθημάτων που είναι ζωγραφισμένο στο δεύτερο φελλοπίνακα του μαθήματος. Αυτό αποτελεί και την πρώτη τους εικαστική παρέμβαση στην αίθουσα, ενώ δίνει σε όλους την ευκαιρία μέσα από ένα παιχνίδι να μιλήσουν για εμπειρίες στο πρώτο τους σχολικό χώρο, για συναισθήματα και αιτιολογήσεις που μέσα από τη χρονική απόσταση τα διαχειριζόμαστε ευκολότερα.

Γ' βήμα της εργασίας: «Από το Δημοτικό στο Γυμνάσιο»

Μετά την παρουσίαση των συναισθημάτων από τη ζωή στο Δημοτικό Σχολείο η ίδια εργασία θα γίνει συγκριτικά και για το Γυμνάσιο. Από τον κατάλογο συναισθημάτων που έχει εμπλουτισθεί με τα παραπάνω φύλλα εργασίας, οι μαθητές και οι μαθήτριες μπορούν να μιλήσουν για τα συναισθήματά τους στο νέο σχολικό περιβάλλον και να προχωρήσουν σε αιτιολογήσεις και συγκριτικές παρατηρήσεις, σε μία εργασία ανάλογη με το πρώτο και δεύτερο βήμα που προηγήθηκαν. Το θέμα τώρα είναι: *«Ποια είναι τα συναισθήματά μου στο νέο σχολικό χώρο; Γιατί;»*. Κατά την παρουσίαση θα προκύψουν θέματα που σχετίζονται με τη δυσκολία της προσαρμογής, θα προκύψουν, όμως, και διαπιστώσεις πως πολλά συναισθήματα και αιτιολογήσεις είναι κοινές, εφόσον π.χ. πολλοί μαθητές αισθάνονται αμηχανία και φόβο μπροστά στο καινούριο, θλίψη και στενοχώρια επειδή έχασαν αγαπημένους συμμαθητές ή ανυπομονησία και ενδιαφέρον για το καινούριο. Στόχος είναι να ενθαρρυνθούν τον/την φιλόλογο να αναγνωρίσουν, να αιτιολογήσουν τα συναισθήματά τους αλλά και να κατανοήσουν πως κάθε άνθρωπος όταν βρίσκεται μπροστά σε νέα δεδομένα πρέπει να τα αναγνωρίζει και να τα διαχειρίζεται κατάλληλα. Η συζήτηση αυτή ουσιαστικά οδηγεί σε νέα γνώση που πρέπει να αξιοποιηθεί και για τη λήψη αποφάσεων και για αλλαγή στάσεων απέναντι στην προσπάθεια προσαρμογής. Συνοψίζοντας έως εδώ: Η διδακτική πρόταση α) επιθυμεί να διασφαλίσει πως όλα τα παιδιά παρακολουθούν και συμμετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία, β) επιθυμεί να δημιουργήσει ευχάριστο κλίμα στην τάξη όπου τα παιδιά νιώθουν σιγουριά και ασφάλεια, γ) δείχνει ευελιξία στις ανάγκες των παιδιών, δ) βοηθά στην ανάπτυξη κοινωνικών σχέσεων.

Τα τέσσερα αυτά σημεία προτείνονται στον εκπαιδευτικό ως μέσα πρόληψης προκειμένου να αντιμετωπισθεί το άγχος και ο φόβος στα παιδιά (Μπίμπου-Νάκου:319).

Τέταρτο δώρο:

Από τον προφορικό στο γραπτό λόγο. «Αγαπητό μου ημερολόγιο, φίλε μου...»

Μετά τη συζήτηση και την ομαδοποίηση των προτάσεων περνούμε στη γραπτή κατάθεση των εμπειριών. Είναι καλό οι γραπτές ατομικές εργασίες που θα ακολουθήσουν τα δύο ή τρία αυτά δώρα να γίνουν στην τάξη και να ανήκουν στο είδος της αφήγησης και της περιγραφής (π.χ. Μία εκδρομή με το Δημοτικό σχολείο, Η παλιά μου τάξη, Μία περιπέτεια με φίλους, κλπ.). Επίσης, μπορεί να ανήκει στο είδος της επιστολής και του ημερολογίου, προκειμένου να διατηρηθεί ο προσωπικός λόγος και το οικείο ύφος. Στον αυθόρμητο γραπτό μαθητικό λόγο περιμένουμε να κατατεθούν συναισθήματα, εμπειρίες, αποφάσεις για αλλαγή στάσεων, έστω και σε πρωτόλεια μορφή. Τα αφηγηματικά και περιγραφικά κείμενα των μαθητών και μαθητριών θα αποτελέσουν την αφόρμηση για την εισαγωγή στη συνέχεια στη θεωρία των κειμενικών ειδών. Η συζήτηση πάνω στα κείμενα του εγχειριδίου με την ανάλογη θεματική θα ενισχύσει τη στοχοθεσία: Γλωσσικές και κοινωνικές δεξιότητες θα συνδυασθούν και αυτό αποτελεί ζητούμενο της διδακτικής πρότασης.

Να σημειωθεί, τέλος, πως η διαφοροποίηση της μεθοδολογίας, όπως προκύπτει από τα παραπάνω, δηλαδή η αξιοποίηση της βιωματικής, ανακαλυπτικής μάθησης, η εστίαση στις μαθητικές εμπειρίες, η αξιοποίηση της δυναμικής της ομάδας, η δράση του νου και του χεριού, βασικά εργαλεία της Βιωματικής Παιδαγωγικής, (Βιωματικές δράσεις. Επιμορφωτικό υλικό:18), ενδεχομένως να δίνουν στον μαθητή την εντύπωση ενός παιχνιδιού, υπηρετούν, όμως, απόλυτα γλωσσικούς και κοινωνικούς στόχους. Στην περίπτωση της συγκεκριμένης διδακτικής πρότασης, βοηθούν στη μετάβαση από τη μία βαθμίδα στην άλλη, παραχωρώντας κάποιες ώρες διδασκαλίας σε ένα μάθημα με πολλαπλούς στόχους, που αποφασίζει να αναγνωρίσει και να διαχειριστεί πιο συστηματικά το θέμα της ένταξης και της προσαρμογής στον νέο σχολικό χώρο.

- (2011). *Βιωματικές δράσεις Α΄ Γυμνασίου. Περιγραφή και στόχοι, Επιμορφωτικό υλικό (συντάκτης Η. Ματσαγγούρας)*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο στο <http://ebooks.edu.gr/info/newps/%CE%A0%CE%B1%CF%81%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B9%CE%AC%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82/%CE%92%CE%B9%CF%89%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82%20%CE%B4%CF%81%CE%AC%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82%2C%20%CE%B1%CF%80%CF%8C%20%CF%84%CE%B7%20%CE%B2%CE%B9%CF%89%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%20%CE%BC%CE%AC%CE%B8%CE%B7%CF%83%CE%B7%20%CF%83%CF%84%CE%BF%20%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%B5%CF%81%CE%B3%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CE%BC%CE%BF%CE%BD%CF%84%CE%AD%CE%BB%CE%BF%20%CE%B2%CE%B9%CF%89%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD%20%CE%B4%CF%81%CE%AC%CF%83%CE%B5%CF%89%CE%BD.pdf>
- Μπίμπου-Νάκου, Ιωάννα (2004). «Το άγχος και η φοβία σε παιδιά» στο *Προσαρμογή στο σχολείο. Πρόληψη και αντιμετώπιση δυσκολιών*, επιστημονική επιμ. Α. Καλαντζή-Αζίζι, Ζαφειροπούλου, Μ. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σσ.287-327
- Χατζηχρήστου, Χ. Βαϊτση Α., Δημητροπούλου Π., Κατή Α., Κωνσταντίνου Ε. Λαμπροπούλου Α., Λυκιστάκου Κ., Μπακοπούλου Α.(2004). *Πρόγραμμα*

Προαγωγής της Ψυχικής Υγείας και της Μάθησης. Κοινωνική και Συναισθηματική Αγωγή στο σχολείο. Βιβλίο για τον Εκπαιδευτικό Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. επιμ. Χρυσή Γ. Χατζηχρήστου. Αθήνα: Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών - Δαρδανός.

II. ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

1. Παρουσίαση του μαθήματος

Το μάθημα «Νεοελληνική Λογοτεχνία» στο Γυμνάσιο διδάσκεται δύο (2) ώρες την εβδομάδα με ελεύθερη επιλογή κειμένων από τον διδάσκοντα/τη διδάσκουσα. Το δίωρο αυτό, εφόσον ο διδάσκων/η διδάσκουσα το επιθυμεί και καταστεί δυνατό στο πλαίσιο του σχολικού προγράμματος, προτείνεται να είναι συνεχόμενο, προκειμένου να ολοκληρώνεται η αναγνωστική διαδικασία και η παραγωγή ατομικών και ομαδικών εργασιών και δραστηριοτήτων στη σχολική τάξη.

2. Εγχειρίδια διδασκαλίας

Για τη διδασκαλία του μαθήματος χρησιμοποιείται για κάθε τάξη το αντίστοιχο εγχειρίδιο «*Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*». Αξιοποιούνται παράλληλα τα διαδραστικά σχολικά εγχειρίδια. Ωστόσο, οι εκπαιδευτικοί έχουν τη δυνατότητα να εμπλουτίζουν το υλικό των σχολικών εγχειριδίων με κείμενα και δραστηριότητες που ανταποκρίνονται στις γνωστικές ανάγκες και στα ενδιαφέροντα των μαθητών και μαθητριών, προκειμένου να επιτύχουν καλύτερα μαθησιακά αποτελέσματα σύμφωνα με τους στόχους που θέτουν τα ΔΕΠΠΣ και ΑΠΣ (ΦΕΚ/303, τ. β'/13-03-2003). Σε όλες τις τάξεις οι μαθητές/τριες ενθαρρύνονται να χρησιμοποιούν ως βιβλία αναφοράς την «*Ιστορία Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*» και το «*Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων*». Διευκρινίζεται ότι τα βιβλία αυτά δεν προορίζονται για αυτόνομη διδασκαλία, αλλά έχουν ως στόχο να λειτουργήσουν συμβουλευτικά και συμπληρωματικά στο μάθημα της Λογοτεχνίας στο Γυμνάσιο.

3. Στοχοθεσία, δεξιότητες, μεθοδολογία του μαθήματος.

Το μάθημα της Λογοτεχνίας νοείται ως μάθημα κειμενοκεντρικό και μαθητοκεντρικό. Ως εκ τούτου, οι διδάσκοντες/διδάσκουσες χρειάζεται να αντιλαμβάνονται τη διδασκαλία του μαθήματος, όχι ως άθροισμα κειμένων και γνώσεων που πρέπει να δοθούν για απομνημόνευση, αλλά ως ένα σύνολο στόχων που αποβλέπουν: α) στην ανάπτυξη της κριτικής και δημιουργικής σχέσης με τα κείμενα και β) στην καλλιέργεια μίας ποικιλίας αναγνωστικών και κοινωνικών δεξιοτήτων (ανάγνωση, ακρόαση, συγγραφή, κριτική, συγκριτική εξέταση κειμένων και οπτικών, θεατρική αναπαράσταση, μετουσίωση και μεταφορά συναισθημάτων σε νέο κείμενο, διερεύνηση των δυνατοτήτων της γλώσσας ως μέσου προσωπικής και καλλιτεχνικής έκφρασης, παρουσίαση και υποστήριξη κειμένων, κλπ.) στο πλαίσιο μιας αναγνωστικής ομάδας.

Σε κάθε περίπτωση, ο/η εκπαιδευτικός οφείλει να αναδείξει την ανάγνωση των κειμένων ως τη βάση πάνω στην οποία στηρίζεται η οργάνωση του μαθήματος. Όλες οι δραστηριότητες, που συνδέονται με αυτήν πριν από την ανάγνωση και μετά την ανάγνωση κειμένων, αποβλέπουν στη δημιουργία επαρκών αναγνωστών/στριών.

Ειδικότερα, οι δραστηριότητες πριν από την ανάγνωση μπορεί: α) να εξοικειώνουν τους μαθητές με έννοιες και ζητήματα που πραγματεύεται το κείμενο, β) να σκιαγραφούν το ιστορικοκοινωνικό πλαίσιο στο οποίο αυτό εγγράφεται, γ) να προετοιμάζουν τους μαθητές για ερωτήματα που θα απευθύνουν στα κείμενα που θα διαβάσουν. Οι εργασίες και οι δραστηριότητες μετά την ανάγνωση είναι ποικίλες και έχουν ως στόχο την εμπάθυνση και διαπραγμάτευση του νοήματος (αναλυτικότερα για τις δραστηριότητες βλ. παρακάτω). Μέσα από την ανάγνωση, κατανόηση και παραγωγή λόγου για τα κείμενα, ενισχύεται η

δημιουργική σχέση τους με τη λογοτεχνία. Αυτή η σχέση επιτρέπει να συνειδητοποιήσουν βαθύτερα τη σχέση της λογοτεχνίας με την ανθρώπινη εμπειρία και ως εκ τούτου να κατανοήσουν καλύτερα πτυχές του κόσμου στον οποίο ζούμε, του εαυτού μας, των ανθρώπινων σχέσεων, των χαρακτήρων, των πολιτισμών του παρελθόντος, βιώνοντας παράλληλα τη λογοτεχνία ως πηγή συναισθημάτων, εμπειριών, καλλιτεχνικών και διανοητικών ερεθισμάτων.

4. Επιλογή κειμένων, διδακτικός χρόνος

Η ευελιξία και η δυνατότητα επιλογών λογοτεχνικών κειμένων από τον/την εκπαιδευτικό επιτρέπει τη διαχείριση του διδακτικού υλικού και του διδακτικού χρόνου ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες της σχολικής τάξης. Σε κάθε περίπτωση, η ανάγνωση, η εμβάθυνση, η παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου, οι ατομικές και ομαδικές δραστηριότητες πάνω σε δεκαπέντε (15) τουλάχιστον κείμενα είναι στόχος εφικτός.

Στο πλαίσιο ενός ευρύτερου σχεδιασμού του μαθήματος που προωθεί τη φιλαναγνωσία, προτείνεται ο προγραμματισμός της διδασκαλίας να μην εστιάζει σε μεμονωμένα κείμενα, αλλά να οργανώνεται σε ομάδες κειμένων με βάση κριτήρια όπως το θέμα, το είδος, την ιστορική περίοδο κ.ά.. Πριν από την επιλογή των κειμένων, οι εκπαιδευτικοί είναι χρήσιμο να διερευνούν τις αναγνωστικές εμπειρίες των παιδιών. Στη συνέχεια, λαμβάνοντας υπόψη τα δεδομένα αυτά, πρέπει να προχωρούν στην από κοινού επιλογή των κειμένων (στην περίπτωση που το μάθημα έχει ανατεθεί σε δύο ή περισσότερους διδάσκοντες σε μία τάξη), με όποιες διαφοροποιήσεις κρίνουν αναγκαίες ανάλογα με το επίπεδο αναγνωστικής εμπειρίας. Επίσης, είναι δυνατόν η επιλογή των κειμένων να γίνεται με τη συμμετοχή των μαθητών-αναγνωστών. Σημειώνεται πως η συνεξέταση κειμένων ενδείκνυται τόσο κατά την παραδοσιακή διδασκαλία μέσα από τη σύγκριση κειμένων του σχολικού εγχειριδίου με ίδια θεματική, όσο και κατά την περίπτωση που ο διδάσκων επιλέγει την οργάνωση και μεθόδευση της διδασκαλίας με τρόπο ανάλογο των διδακτικών αρχών και πρακτικών που κατατέθηκαν στο πλαίσιο του Πιλοτικού Προγράμματος Σπουδών για τη διδασκαλία της Νέας Ελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας στην Υποχρεωτική Εκπαίδευση. (<http://ebooks.edu.gr/info/newps>) και το οποίο προτείνεται ως συμπληρωματικό προς το ισχύον ΠΣ. Στην περίπτωση αυτή περισσότερα κείμενα του σχολικού εγχειριδίου συνεξετάζονται στο πλαίσιο μίας θεματικής ενότητας και η μεθόδευση εργασίας μπορεί να ακολουθήσει τη μεθόδευση ενός project.

5. Δραστηριότητες

Η ανάγνωση των κειμένων αποτελεί το κεντρικό σημείο της διδακτικής διαδικασίας στο μάθημα της Λογοτεχνίας. Η κατανόηση και η ανταπόκριση στο κείμενο πρέπει να βρίσκεται στο κέντρο του διδακτικού σχεδιασμού. Για τον λόγο αυτό, οι εκπαιδευτικοί σε όλες τις τάξεις προτείνεται να εστιάζουν αρχικά, κατά τον σχεδιασμό της διδασκαλίας τους, στην ανάπτυξη δεξιοτήτων κατανόησης λογοτεχνικού κειμένου με την αξιοποίηση μίας σειράς δραστηριοτήτων. Οι ανάγκες των μαθητών και μαθητριών και η ιδιαιτερότητα της σχολικής τάξης οδηγούν τον/την εκπαιδευτικό στην επιλογή των προσφορότερων από αυτές (Αναλυτικά για δεξιότητες και δραστηριότητες κατά την ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων βλ. Πρόγραμμα Σπουδών για τη διδασκαλία της Νέας Ελληνικής Λογοτεχνίας). Προτείνονται δραστηριότητες που βοηθούν αρχικά τους μαθητές/τριες:

- Να εντοπίζουν βασικές πληροφορίες που περιέχονται στο κείμενο (χώρος, χρόνος, πρόσωπα, σκηνικό, κοινωνικό πλαίσιο δράσης των ηρώων).

- Να παρακολουθούν τη δράση ενός ήρωα, την πιθανή εξέλιξη του χαρακτήρα του, την αλληλεξάρτησή του από το περιβάλλον.
- Να εντοπίζουν το πρόβλημα που κατευθύνει τη δράση των αφηγηματικών ηρώων.
- Να παρακολουθούν τη δράση των ηρώων συγκριτικά.
- Να κατανοούν την περιγραφή μίας εικόνας ή ενός προσώπου.
- Να συνδέουν το κείμενο με ιστορικές και κοινωνικές παραμέτρους αξιοποιώντας τα εισαγωγικά σημειώματα.
- Να απαντούν στην ερώτηση: Ποιος μιλά, ποιος είναι ο αφηγητής;
- Να κατανοούν τον τρόπο με τον οποίο συλλειτουργεί η εικόνα και ο λόγος, όπου αυτό απαιτείται.
- Να εξοικειωθούν με βασικά στοιχεία των ποιητικών μορφών (στίχος, ρυθμός, μέτρο, ομοιοκαταληξία, ελεύθερος στίχος, κλπ).
- Να διακρίνουν και να κατανοούν την αξιοποίηση εκφραστικών μέσων, κ.ά.

Όλα τα παραπάνω σημεία τεκμηριώνονται με βάση στοιχεία του κειμένου. Υπενθυμίζεται πως η σχηματοποίηση των ζητούμενων βοηθά τα παιδιά στην παρακολούθηση μίας αφήγησης, ενός χαρακτήρα ή μίας περιγραφής (π.χ. η παράθεση των σταδίων της ιστορίας και της δράσης ενός ήρωα σε παράταξη).

Στη συνέχεια, προτείνονται δραστηριότητες που επιτρέπουν τους μαθητές και τις μαθήτριες να:

- Σχολιάζουν ιδέες, αξίες, στάσεις, συμπεριφορές που αναδεικνύονται στο κείμενο με βάση είτε τα κειμενικά συμφραζόμενα είτε τα ιστορικά και ιδεολογικά συμφραζόμενα της εποχής παραγωγής ή πρόσληψης του κειμένου.
- Συγκρίνουν ιδέες, αξίες, στάσεις, συμπεριφορές που αναδεικνύονται στο κείμενο/α με αυτές του σήμερα.
- Σχολιάζουν την οπτική γωνία του συγγραφέα και διακρίνουν τους τρόπους που διαμορφώνουν αυτήν την οπτική αξιοποιώντας κειμενικά δεδομένα.
- Συσχετίζουν ιδέες, αξίες, στάσεις, συμπεριφορές που αναδεικνύονται στο κείμενο με προσωπικές εμπειρίες, βιώματα, συναισθήματα.
- Προσεγγίζουν κριτικά σημεία του κειμένου ως προς τη μορφή και το περιεχόμενό του.

Υπενθυμίζεται πως η αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία της Λογοτεχνίας δίνει πολλές δυνατότητες για τη συνομιλία των λογοτεχνικών κειμένων με τις άλλες τέχνες (ζωγραφική, μουσική, δραματοποίηση, κινηματογραφική απεικόνιση, κ.ά.), ενώ παράλληλα διευρύνει την ποικιλία των δραστηριοτήτων.

Τονίζεται πως σε όλες τις τάξεις οι εκπαιδευτικοί πρέπει να εστιάζουν και στην παραγωγή λόγου εκ μέρους των μαθητών-αναγνωστών για κάθε κείμενο. Οι δραστηριότητες παραγωγής λόγου απορρέουν από το/τα λογοτεχνικό/ά κείμενο/α που διαβάζουν οι μαθητές/τριες και μπορούν να είναι:

- ✓ Αναγνωστικής ανταπόκρισης (με την έννοια ότι οι μαθητές/τριες παράγουν λόγο που προκύπτει από τα ζητήματα που εξετάστηκαν στην τάξη και συνδέονται με τις παραπάνω δραστηριότητες)
- ✓ Δημιουργικής γραφής (αναδιήγηση τμήματος της ιστορίας με άλλον αφηγητή, δημιουργία νέας σκηνής στην οποία ο αναγνώστης συναντιέται

με τον ήρωα, αλλαγή του τέλους της ιστορίας, αλλαγή κειμενικού είδους¹⁷, κ.λπ.).

Σχετικά με την έννοια και τη φιλοσοφία της δημιουργικής γραφής¹⁸, υπογραμμίζεται πως σκοπός της είναι να βοηθήσει στην ανάπτυξη της συγγραφικής απόλαυσης και την καταπολέμηση της αυτολογοκριτικής λογικής, αφήνοντας πιο ελεύθερα τα περιθώρια στη φαντασία των μαθητών, απαλλάσσοντάς τους, κατά κάποιον τρόπο, από τον φόβο του «σωστού και λάθους».¹⁹

6. Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Α΄ Γυμνασίου

Ειδικότερα για την Α΄ Γυμνασίου είναι πολύ σημαντικό να αξιοποιηθεί το μάθημα της Λογοτεχνίας (όπως και το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας) για μία ομαλότερη προσαρμογή των μαθητών/τριών στη νέα σχολική βαθμίδα (βλ. παρακάτω ενδεικτικό παράδειγμα 1). Ο προνομιακός χώρος της λογοτεχνίας επιτρέπει την κατάθεση συναισθημάτων, εμπειριών και απόψεων μέσα από την ασφαλή απόσταση που προσφέρει η λογοτεχνική αναπαράσταση, γεγονός που αποφορτίζει και αποσαφηνίζει το προσωπικό βίωμα, ενώ παράλληλα επιτρέπει τη συμμετοχή όλων σε μία ομαδική δραστηριότητα.

7. Η ιστορική διάταξη της ύλης στη Γ΄ Γυμνασίου

Στην Γ΄ Γυμνασίου η οργάνωση του σχολικού εγχειριδίου γίνεται με βάση την ιστορική διάταξη της ύλης. Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, η διδασκαλία της ιστορίας της λογοτεχνίας ταυτίζεται με την παρακολούθηση μίας σειράς αποσπασμάτων ή αυτοτελών κειμένων τα οποία παρατάσσονται στο εγχειρίδιο με χρονολογική σειρά. Ωστόσο, η σύγχρονη θεωρία περί ιστοριογραφίας της λογοτεχνίας έχει διευρύνει την έννοια της ιστορικότητας (ιστορία του λογοτεχνικού θεσμού, του συγγραφέα, του αναγνώστη). Αυτό επιτρέπει την ιστορική προσέγγιση της λογοτεχνίας με άλλη οπτική. Η ανάδειξη της ιστορικότητας ενός θέματος, η ανάδειξη της ιστορικότητας των ποικίλων παραμέτρων του λογοτεχνικού φαινομένου ή η ιστορικότητα των λογοτεχνικών ειδών δίνουν νέες δυνατότητες για τη μεθόδευση του μαθήματος, με την ιστορία πάντοτε παρούσα (βλ. παραδείγματα ανάλογης διδασκαλίας στο *Πρόγραμμα Σπουδών για τη διδασκαλία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας «Στάσεις ζωής σε ποιητικά κείμενα», «Χιούμορ και σάτιρα», «Άτομο και κοινωνία»*), (<http://ebooks.edu.gr/info/newps/%CE%93%CE%BB%CF%8E%CF%83%CF%83%CE%B1%20-%20%CE%9B%CE%BF%CE%B3%CE%BF%CF%84%CE%B5%CF%87%CE%BD%CE%AF%CE%B1/O%CE%B4%CE%B7%CE%B3%CF%8C%CF%82%20%CE%9D%CE%B5%CE%BF%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82%20%CE%93%CE%BB%CF%8E%CF%83%CF%83%CE%B1%CF%82%20%CE%B3%CE%B9%CE%B1%20%CE%94%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CE%93%CF%85%CE%BC%CE%BD%CE%AC%CF%83%CE%B9%CE%BF.pdf>, σ. 171-174). Φυσικά, η παραδοσιακή γραμμική παρακολούθηση της ιστορικής εξέλιξης της λογοτεχνικής παραγωγής δεν αποκλείεται σε καμία περίπτωση.

8. Ανάγνωση ολόκληρου βιβλίου

¹⁷ Πχ. Να αναδιηγηθούν την ιστορία ως παρωδία, να μετατρέψουν το πεζογραφικό κείμενο σε ποίημα ή το αντίστροφο κ.α.

¹⁸ Βλ. και: Κατσίκη-Γκίβαλου Α. και Πολίτης Δ. *Καλλιεργώντας τη φιλαναγνωσία. Πραγματικότητες και προοπτικές*, εκδ. Διάδραση, Αθήνα, 2013, σσ.113-125.

¹⁹ Βλ. και: Κωτόπουλος Η.Τ. και Παπαντωνάκης Γ., *Τα Ετεροθαλή*, εκδ. Ίων, Αθήνα, 2011, σσ.21-35.

Σε όλες τις τάξεις προτείνεται να οργανώνονται δραστηριότητες που προωθούν τη φιλιαναγνωσία. Στο πλαίσιο αυτό, μπορούν να διαβάζουν στη διάρκεια του σχολικού έτους ένα ή δύο λογοτεχνικά βιβλία είτε του ίδιου/της ίδιας συγγραφέα είτε του ίδιου θέματος είτε του ίδιου είδους. (Για μία ενδεικτική πρόταση ανάγνωσης και επεξεργασίας ολόκληρου λογοτεχνικού κειμένου, βλ. Παράρτημα). Σκόπιμο είναι κατά την επιλογή του βιβλίου να λαμβάνονται υπόψη και οι αναγνωστικές προτιμήσεις των εφήβων-αναγνωστών. Μπορεί είτε όλοι να διαβάζουν διαφορετικά βιβλία, είτε να γίνεται ανάγνωση κοινού βιβλίου ανά ομάδες. Την ανάγνωση του βιβλίου μπορούν να συνοδεύουν και άλλου είδους δραστηριότητες, όπως πρόσκληση του συγγραφέα, δραστηριότητες δημιουργικής γραφής, δραματοποίηση κ.ά. Σε κάθε περίπτωση, οι δραστηριότητες αυτές εντάσσονται στη μαθησιακή διαδικασία και αξιολογείται η συμμετοχή τους από τον/την εκπαιδευτικό. Επισημαίνεται ότι η συγκεκριμένη δραστηριότητα αποτελεί κριτήριο αξιολόγησης, ωστόσο τα λογοτεχνικά βιβλία δε συμπεριλαμβάνονται στην ύλη των εξετάσεων της περιόδου Μαΐου-Ιουνίου. Σε όλες τις τάξεις οι εκπαιδευτικοί καλό είναι να συνεργάζονται όχι μόνο οριζόντια αλλά και κάθετα, ώστε να συνδιαμορφώνουν ένα πλαίσιο δράσης για την προώθηση της φιλιαναγνωσίας σε επίπεδο σχολικής μονάδας.

Πετυχημένη είναι εκείνη η ανάγνωση και παρουσίαση βιβλίου, η οποία επιτρέπει στον μαθητή:

- α) να αντλεί βασικές πληροφορίες για το πού, πότε, εκτυλίσσεται η ιστορία, ποιοι είναι οι βασικοί ήρωες, ποιος μιλά, ποιος είναι ο αφηγητής, ποια η εξέλιξη της ιστορίας, ποιο το θέμα, οι ιδέες που διατυπώνονται
- β) να συσχετίζει τα κείμενα με τα ιστορικά και κοινωνικά συμφραζόμενα
- γ) να εκφράζει προσωπικές εκτιμήσεις δικές του σκέψεις, συναισθήματα, ερμηνείες και να θέτει θέματα προς συζήτηση
- δ) να συνδέει και να συγκρίνει τα κείμενα με άλλα κείμενα και καλλιτεχνικές δημιουργίες
- ε) να εξετάζει το κείμενο με κριτική διάθεση, να αξιολογεί ιδέες, πράξεις και χαρακτήρες, να εντοπίζει αντιφάσεις, προκαταλήψεις και στερεότυπα.

Ενδεικτικοί διαδικτυακοί πόροι για διδακτική αξιοποίηση στο μάθημα της Λογοτεχνίας

Πρωτέας: Εκπαιδευτικά σενάρια για τα γλωσσικά μαθήματα:

<http://proteas.greek-language.gr/>

Η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα:

<http://www.greek-language.gr/greekLang/literature/index.html>

Ψηφίδες για την Ελληνική Γλώσσα και τη Γλωσσική Εκπαίδευση: <http://www.greek-language.gr/digitalResources/index.html>

Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού: <http://www.snhell.gr/>

ΠΟΘΕΓ: Πολιτιστικός Θησαυρός της Ελληνικής Γλώσσας: <http://www.potheg.gr/>

Ενδεικτικά σενάρια για τη Λογοτεχνία της Α' τάξης σε συνδυασμό με τις βιωματικές δράσεις:

α) Μαρία Τολουμένου "Ζω και γνωρίζω το γυμνάσιο" στο <http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=1251>

β) Μαρίνα Αρετάκη "Διαπροσωπικές σχέσεις συμμαθητών" στο <http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=3589>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΜΕΘΟΔΕΥΣΗΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Στόχοι:

- ✓ Η εισαγωγή στο μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας μέσα από την αξιοποίηση του αναγνωστικού παρελθόντος των μαθητών/τριών.
- ✓ Η γνωριμία των μαθητών/τριών στη νέα σχολική τάξη με την αξιοποίηση της σχολικής βιβλιοθήκης ή/και ψηφιακής βιβλιοθήκης (ενδεικτικά: βλ. ΕΚΕΒΙ) και των περιεχομένων του σχολικού εγχειριδίου.

Περιεχόμενα

- ✓ Τα αναγνώσματα των μαθητών/τριών.
- ✓ Βιβλία της σχολικής ή ψηφιακής βιβλιοθήκης (στη δεύτερη περίπτωση αξιοποιείται το εργαστήριο Πληροφορικής).
- ✓ Το σχολικό εγχειρίδιο.

Μεθόδευση της εργασίας

Η εργασία οργανώνεται ως project διάρκειας 10-12 περίπου ωρών.

Θέμα της συζήτησης: «Τα κείμενα που θυμόμαστε»

Α' φάση

Οι μαθητές και οι μαθήτριες καλούνται να μιλήσουν, ελεύθερα και χωρίς προετοιμασία, για κείμενα που διάβασαν (στο βιβλίο της Γλώσσας/στο Ανθολόγιο του Δημοτικού σχολείου είτε μόνοι τους) και να εξηγήσουν για ποιο λόγο τα θυμούνται. Η δραστηριότητα γίνεται στη σχολική τάξη ή στη σχολική βιβλιοθήκη και ακολουθεί αρχές της βιωματικής μάθησης, καθώς αξιοποιεί τη μαθητική εμπειρία, αποφεύγει την παραδοσιακή μετωπική διδασκαλία και εμπλέκει ενεργά το σύνολο της σχολικής τάξης²⁰. Οι απαντήσεις τους στην αρχική ερώτηση διαμορφώνουν τα κριτήρια επιλογής βιβλίων. Ενδεικτικά, απαντούν: Θυμόμαστε και διαλέγουμε βιβλία και κείμενα, επειδή μας αρέσει το θέμα, επειδή ταυτιζόμαστε ή θαυμάζουμε ή λυπόμαστε τον ήρωα και την ηρωίδα, επειδή το κείμενο μας μιλά για σύγχρονα προβλήματα, επειδή μας μεταφέρει σε άλλες εποχές, κ.λπ. Η καταγραφή των παρατηρήσεων και ο εμπλουτισμός των απαντήσεων από τον/την εκπαιδευτικό αποτελεί έναν αποτελεσματικό τρόπο εισαγωγής στο μάθημα της Λογοτεχνίας.

Β' φάση

Όλοι εργάζονται γραπτά στην τάξη και αιτιολογούν τις επιλογές τους. Οι εργασίες, αν και πρωτόλειες, αποτελούν μια πρώτη εργασία βιβλιοπαρουσίασης του βιβλίου ή κειμένου το οποίο θυμούνται ή προτιμούν. Προτείνεται, επίσης, η αξιοποίηση δημιουργικής γραφής με θέματα: Συναντώ τον ήρωα του κειμένου, αλλάζω το τέλος της ιστορίας, μεταφέρω τον αφηγηματικό λόγο σε θεατρικό ή προτείνεται η αφήγηση με συνδυασμένη χρήση κειμένου-εικόνας, κ.λπ.

Γ' φάση

²⁰ Εναλλακτικά, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να ζητήσει από τους μαθητές/τριες να διαλέξουν ένα βιβλίο από τη σχολική ή/και ψηφιακή βιβλιοθήκη (βλ. ΕΚΕΒΙ) και να αιτιολογήσουν με βάση τον τίτλο και το οπισθόφυλλο ποιο θα επέλεγαν. Τον ίδιο στόχο καλύπτει και η «περιήγηση» και η επιλογή κειμένων του εγχειριδίου.

Με βάση τις παραπάνω εργασίες η τάξη δημιουργεί ένα περιοδικό - αφιέρωμα με τίτλο: *Τα αγαπημένα μας κείμενα*. Η δημιουργία περιοδικού επιτρέπει και προϋποθέτει την εικονογράφηση και την επιλογή εικόνων, φωτογραφιών κ.λπ. Με τον τρόπο αυτό, το μάθημα της Λογοτεχνίας συνδέεται με άλλες τέχνες, ενώ διευρύνει την ποικιλία των μαθητικών δραστηριοτήτων.

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Α' φάση: Πριν από την ανάγνωση (ενδεικτικός χρόνος: 1 – 2 διδακτικές ώρες)

Στόχος: Η εισαγωγή στο θέμα και η εξοικείωση των μαθητών και μαθητριών

Ενδεικτικές προτάσεις

- Ακρόαση ενός τραγουδιού σχετικού με το θέμα.
- Απόσπασμα από ένα κινηματογραφικό ή τηλεοπτικό έργο.
- Ανάγνωση ενός μικρού χαρακτηριστικού αποσπάσματος από το μυθιστόρημα με στόχο να εξάψουμε την περιέργειά τους.

Έτσι μπορούν να κάνουν υποθέσεις σχετικά με το περιεχόμενο του βιβλίου γενικά, να υποθέσουν στοιχεία του μύθου: π.χ. σχετικά με τους ήρωες (πώς φαντάζονται ότι θα δράσουν, θα είναι ήρωες ή αντιήρωες, κ.τ.λ.)²¹, να κάνουν υποθέσεις σχετικά με την εξέλιξη του μύθου, να πουν απλώς τι θα περίμεναν οι ίδιοι να διαβάσουν, να φανταστούν έναν τίτλο (αν δεν το έχουν πληροφορηθεί ήδη) ή να πουν γιατί νομίζουν ότι το μυθιστόρημα έχει τον τίτλο αυτό.

Β' φάση: Προσεκτική ανάγνωση του κειμένου (ενδεικτικός χρόνος: 3 – 4 διδακτικές ώρες²²)

Η τάξη περνά στην ανάγνωση του κειμένου. Όλοι διαβάζουν κείμενο με την καθοδήγηση του/της φιλολόγου, όπως γίνεται σε κάθε παραδοσιακή διδασκαλία²³. Στη συνέχεια, χωρίζονται σε ομάδες και καλούνται να συζητήσουν μέσα στην ομάδα τους τα παρακάτω σημεία:

- ✓ Ποια είναι η σχέση του κεντρικού ήρωα ή των κεντρικών ηρώων με τα άλλα πρόσωπα του κειμένου;
- ✓ Τι περιμένουν οι άλλοι από τον ήρωα; Ποιες είναι οι προσδοκίες τους; (Τι προσδοκούν ο μεγαλύτερος, τα αδέρφια, ο κοινωνικός περίγυρος;).
- ✓ Ο ίδιος ο ήρωας ή/και η ηρωίδα δέχεται να αναλάβει τον ρόλο που του αναθέτουν οι άλλοι ή έχει αντίρρηση; Τον αναλαμβάνει με ή παρά τη θέλησή του; Θεωρεί αυτονόητο αυτό τον ρόλο ή θα ήθελε να τον αλλάξει;
- ✓ Τι του αναγνωρίζεται ως υποχρέωση ή ως δικαίωμα;
- ✓ Εντέλει, πώς οριοθετείται ο ρόλος του στην αρχή της ιστορίας;
- ✓ Στην πορεία αλλάζει ή παραμένει ίδιος ο ρόλος αυτός;
- ✓ Ποιοι παράγοντες βελτιώνουν ή χειροτερεύουν την αρχική θέση των ηρώων;

²¹ Εδώ στόχος είναι η κινητοποίηση του ενδιαφέροντος και όχι η σωστή ή η λανθασμένη πρόβλεψη.

²² Ο αριθμός των ωρών μπορεί και να ποικίλλει, ανάλογα με την έκταση του λογοτεχνικού έργου.

²³ Εδώ θα μπορούσαμε να αναθέσουμε και την ανάγνωση τμημάτων στο σπίτι, εφόσον εκτιμούμε ότι οι μαθητές/τριες μπορούν να ανταποκριθούν. Αν δεν είναι εφικτό, μπορούμε να σταματήσουμε τη συλλογική ανάγνωση σε ένα σημείο της δράσης που θα τους/τις κινήσει την περιέργεια να συνεχίσουν μόνοι/ες την ανάγνωση στο σπίτι. Μπορούμε, επίσης, να εφαρμόσουμε εναλλάξ τη συλλογική και την ατομική ανάγνωση.

- ✓ Αμφισβητείται ή όχι η τυχόν νέα θέση;
- ✓ Ερωτήσεις σχετικά με τον χώρο, τον χρόνο, τον αφηγητή, την αφήγηση, τη γλώσσα του κειμένου κ.ά.
- ✓ Ερωτήσεις σχετικές με στοιχεία της πλοκής (ποιος είναι ο «μύθος», αν υπάρχει εξέλιξη της πλοκής, κορύφωση της δράσης, τεχνάσματα).
- ✓ Εναλλακτικά, μπορούν να σκιαγραφήσουν εκτός από τον κεντρικό ήρωα (αυτό μπορούν να το κάνουν όλες οι ομάδες) και τους άλλους ήρωες (η κάθε ομάδα και διαφορετικό ήρωα).

Στην περίπτωση που όλες οι ομάδες έχουν εργαστεί πάνω στα ίδια ερωτήματα, κατά την παρουσίαση, κάθε ομάδα αναλαμβάνει να απαντήσει σε ένα μέρος των ερωτήσεων και οι υπόλοιπες, αν θέλουν, συμπληρώνουν ή δίνουν τη διαφοροποιημένη τους απάντηση στις συγκεκριμένες ερωτήσεις. Με τον τρόπο αυτό, αποφεύγεται στην παρουσίαση η επανάληψη απαντήσεων από όλες τις ομάδες. Κάθε απάντηση πρέπει να βασίζεται στο κείμενο, στο οποίο τα παιδιά κάνουν διαρκώς παραπομπές. Μέσα στην ομάδα κάθε παιδί κρατά τις σημειώσεις του και βασίζει τις απαντήσεις του στις παρατηρήσεις όλων των μελών της ομάδας. Στο τέλος του τετραώρου πρέπει να έχουν απαντήσει προφορικά και γραπτά στα παραπάνω θέματα.

Κάποιες ερωτήσεις από αυτές ή κάποιες ανάλογες, σύμφωνα με το κείμενο, μπορεί να αποτελέσουν εργασία των μαθητών/τριών για το σπίτι. Αυτός είναι και ένας σχετικά ασφαλής τρόπος για να συνεχίσουν την ανάγνωση του κειμένου μόνοι τους. Στο σημείο αυτό η τάξη θα διαθέσει μία ή δύο διδακτικές ώρες για μία πρώτη συζήτηση, κατά την οποία όλες οι ομάδες της τάξης ανακοινώνουν στην ολομέλεια τις διαπιστώσεις τους από τις παραπάνω παρατηρήσεις. Η συζήτηση αναδεικνύει τις διαφοροποιήσεις και τις διαφορετικές οπτικές των ομάδων, οι οποίες δίνουν σφαιρικότερη εικόνα του θέματος. Στο διάστημα αυτό μπορούμε να τους αναθέσουμε ποικίλες δραστηριότητες που οδηγούν σε παραγωγή κειμένου/ων ενταγμένων σε συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο. Ενδεικτικά, αναφέρονται οι εξής:

- Αναδιήγηση τμήματος της ιστορίας από την οπτική γωνία ενός άλλου ήρωα.
- Δημιουργία μίας σκηνής, στην οποία ο αναγνώστης συναντιέται με τον ήρωα (π.χ. με μορφή συνέντευξης ή αφήγησης).
- Γραφή ανάλογου κειμένου με προσωπικές παρατηρήσεις από την καθημερινή ζωή για το προσωπικό ημερολόγιο.
- Δραματοποίηση κομβικών σκηνών που παρουσιάζουν εσωτερικές ή εξωτερικές συγκρούσεις χαρακτήρων, διλήμματα των ηρώων, κ.λπ.
- Αλλαγή του αφηγητή της ιστορίας προκειμένου να δοθεί έμφαση στη σημασία της «φωνής» (φωνή ενηλίκου, άνδρα, γυναίκας, νέου, νέας).

Μπορούμε, επίσης, να τους ζητήσουμε να συγκεντρώνουν τις εργασίες αυτές σε έναν ατομικό φάκελο (portfolio), τον οποίο θα χρησιμοποιήσουμε για να διαπιστώσουμε τόσο εμείς όσο και εκείνοι την εξελικτική τους πορεία, αλλά και για να αξιολογηθούν.

Ορισμένες από τις παραπάνω εργασίες μπορεί να είναι προφορικές ή γραπτές, ατομικές ή ομαδικές. Οι ομάδες υποστηρίζουν την εργασία τους, συγκρίνουν τις διαπιστώσεις των άλλων ομάδων με τις δικές τους, παρατηρούν και αιτιολογούν ομοιότητες και διαφορές. Επίσης, παρακολουθούν την εξέλιξη του θέματος στον χρόνο. Παράλληλα, καταθέτουν απόψεις για την προσωπική τους ανταπόκριση στο κείμενο, αξιοποιώντας δραστηριότητες

που ζητούν τη συνάντηση του αναγνώστη με τον ήρωα της ιστορίας. Τέλος, παραδίδουν τις γραπτές εργασίες τους.

Γ' φάση: Μετά την ανάγνωση (3 διδακτικές ώρες)

Κατά τη φάση αυτή οι μαθητές/τριες ασχολούνται με γλωσσικές, αλλά και μη γλωσσικές δραστηριότητες. Ενδεικτικά:

- Γράφουν μία βιβλιοπαρουσίαση του συγκεκριμένου έργου ή μία βιβλιοκριτική για τη σχολική εφημερίδα (για να τους βοηθήσουμε τους δίνουμε μία 'σχάρα' με τα χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου αυτού κειμενικού είδους).
- Αναζητούν άλλα κείμενα του ίδιου συγγραφέα και παρουσιάζουν εν συντομία το περιεχόμενό τους ή παρουσιάζουν άλλα κείμενα που διάβασαν με παρόμοια θεματική.
- Δίνουν ένα άλλο τέλος ή έναν άλλο τίτλο στο κείμενο.
- Γράφουν ένα κείμενο όπου εκφράζουν την ευαρέσκεια ή την απαρέσκεια τους για το κείμενο που διάβασαν, αιτιολογώντας την απάντησή τους παραπέμποντας στο κείμενο (τους άρεσε ή δεν τους άρεσε επειδή ταυτίστηκαν με τον ήρωα, επειδή διαφοροποιήθηκαν, επειδή τον θαύμασαν, επειδή το κείμενο αναφέρεται σε σύγχρονα προβλήματα κ.ά.).